

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Anal IV
N-rele
39 și 40

Cultura, cultura va scăpa pe Români și cultura
numai națională poate fi. A. Papiu Ilarianu

Numărul

CLUJ, DUMINECĂ 2 și 9 Octombrie 1927

Lei 20

CUPRINSUL

PROBLEME SOCIALE: Ceasul hotărîtor (pentru soluționarea problemei moșilor) — — — — —	Ep. Nicolae Ivan
Roșia montană (din țara aurului și a lacrimilor) — — — — —	Petru Suci
Principiul cooperatist — — — — —	N. Ghiulea
Bejenia bihoreană (posibilitățile de lucru ale țăranilor bihoreni)	Ion Clopoțel
ACTUALITAȚI: Moda în limba noastră literară — — — — —	Gavril Todica
Problema moșilor — — — — —	Horia Trandafir
Discuții și recenzii: <i>Le Gigantesque</i> , Alexandru Roman și Zile trăite, <i>Un manual bun...</i> — — — — —	Ion Clopoțel
INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Congresul învățătorilor ardeleni la Satu-mare — — — — —	Ica
PROBLEME ECONOMICE: Activitatea camerei de industrie și comerț din Cluj — — — — —	Diracția Camerii Victor P. Costea
CRONICI CULTURALE ȘI ARTISTICE: Triumful unei idei	
SAPTĂMANA ECONOMICA ȘI FINANCIARA: Comisiunile agrare în Bihor nu lucrează. — O bursă pentru o studentă cehoslovacă. — Cassa de împrumut a studenților francezi. — Oleu extras din cărbune. — Exportul Jugoslaviei. — — — — —	Cronicar
FAPTE ȘI OBSERVAȚII SĂPTĂMÂNALE: Centenarul nașterii lui Alexandru Papiu Ilarianu. — Un cămin de ucenici la Beiuș. — Apel pentru catedra din Cluj. — „Societatea de mâine” cea mai echilibrată revistă socială. — Congresul presei latine. — Școli la locul lor. — Principiile dominante ale Astrei. — Romanul românesc. — Școala politică și socială dela Praga. — Dela Asociațiunea. — Minoritățile în Ungaria — — — — —	Red.

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, PIAȚA UNIREI No. 8.
Abonamente: Pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

Gestiunea Camerii de comerț și industria din Cluj

Extras din raportul biroului:

În anul 1926, ni s'a dat satisfacția a vedea înființată o a doua instituție, de cea mai mare însemnătate economică națională, — la a cărei susținere s'a angajat Camera noastră de Comerț și de Industrie din propriile sale puteri. Aceasta instituție este căminul de ucenici al Camerei noastre, cu 130 paturi așezate într'o clădire pompoasă, un adevărat palat în strada Moldovei. După cum știut este prima instituție înființată și susținută în întregime de Camera noastră este școala practică de comerț și industrie, care a funcționat în anul acesta cu trei cursuri, având drept de publicitate.

Considerăm deci de un moment solemn această ocazie, când cu onoare vă prezintăm: contul de gestiune al operațiunilor de primiri și răspunderi efectuate de camera noastră în anul 1926, solemn pentru motivul că acest cont de gestiune este dovadă, că industria și comercianții din circumscripția camerei noastre au înțeles rostul vremii, lipsa unei generații viitoare de comercianți și industriași bine pregătiți spre folosul lor propriu și al țării românești și au adus jertfa cea mai mare posibilă pentru realizarea idealului nostru de a vedea aici în capitala Ardealului un cămin de ucenici modern, igienic, corespunzând tuturor necesităților zilelor de azi.

Și într'adevăr! Până când contul de gestiune al anului anterior, 1925, s'a încheiat la venitori cu suma de Lei 6,600.000, iar cheltuieli cu suma de lei 4,800.000 până atunci contul de gestiune al anului 1926, l'am încheiat la venitori cu suma de lei 12,661.564.48, iar la cheltuieli cu suma de lei 12,272.549.86, ceea ce arată o diferență la venitori de cea lei 6,000.000 în plus față de anul 1925.

Pentru a putea acoperi această diferență conducerea Camerei noastre a cerut și a primit autorizația dela Consiliul de Miniștri, de a ridica un împrumut de lei 5,000.000, din care însă nu ne-am folosit decât în suma de lei 2,500.000, restul de lei 3.500.000, acoperindu-l din veniturile noastre proprii, câștigate cu nespusă muncă și alergarea tuturor acelorora, cărora le-a zăcut la inimă ducerea la bun sfârșit a scopului urmărit de conducerea Camerei noastre, începând dela preluarea imperiului român la aceasta instituție.

Ținem să amintim cu mulțumită aici bunăvoința Inaltului Guvern al Țării, care conștia de greutatea ce am luat asupra noastră și de modestele cadre ale bugetului Camerei noastre, ne-a sărit în ajutor, acordându-ne în scopul clădirii palatului de ucenici o subvenție în suma de lei 300.000.

În cadrele acestei motivări, credem că nu este fără interes a face o specificare a veniturilor și cheltuelilor efectuate de camera noastră, în anul 1926, tocmai în scopul evidențierii jertfei aduse de Camera noastră ca mijlocitoare a comercianților și industriașilor circumscripției noastre, pentru realizarea și înființarea noului cămin de ucenici.

În bugetul general al anului 1926, cu încorporările suplimentare și extraordinare făcute în decursul anului s'a prevăzut în total un venit de lei 12,500.079.12, din care subtrăgându-se suma prevăzută ca venit din împrumut de lei 5,000.000, rămân venituri prevăzute din propriile noastre puteri lei 7.500.079.12.

Față de aceste prevederi s'au realizat în total încasări în suma de lei 12,661.564.58, din care subtrăgându-se încasările din im-

prumuturi pasive ridicate dela diferite instituții bancare și fonduri proprii în suma de lei 2,501.188, rămân încasări realizate din propriile izvoare lei 10,160.376.58, deci cu lei 2,660.297.46 mai mult decât a fost prevăzut. O întâmplare norocoasă, care ne-a pus în puțința de a termina clădirea căminului fără de a îngreuna Camera noastră peste puterile ei.

Iar întâmplarea norocoasă se repetă în tocmă și la cheltuieli, căci deși s'a cheltuit în total pentru clădirea căminului suma de lei 5,977.752.18 din totalul cheltuelilor lei 12,272.549.86 suma rămasă de 6,294.797.68 lei, mulțumită simțului de economie de care a fost pătrunsă totdeauna conducerea Camerei noastre, am putut jertfi în anul 1926 în scopul promovării intereselor comerciale și industriale din circumscripția noastră suma de lei 1,720.388.79, deci cu lei 297 mii 165.14 mai mult decât în anul 1925, când în acest scop am putut folosi numai lei 1,423.216.65.

Sumele cari au servit aceasta promovare a intereselor sunt:

1. Art. 6. Biroul de informație și statistică — — L.	49.493.—
2. Art. 7. Biroul central vamal — — — — L.	10.708.—
3. Art. 16. Studii și anchete L.	100.000.—
4. Art. 24. Cheltuielile membrilor externi — — L.	125.000.—
5. Art. 27. Subvenții școalelor comerciale și industr. — L.	294.994.68
6. Art. 28. Burse de studii Com. și Industriale —	197.322.—
7. Art. 30. Căminul vechiu de ucenici — — — L.	623.274.11
8. Art. 31. Școala Practică de comerț și industrie L.	319.590.—

Lei 1,720.381.79

Tot acest scop îl servește deși mijlocit, subvenția acordată Academiei de Inalte Studii Comerciale și Industriale din capitala țării, în sumă de lei 450.000.

Celelalte sume sunt cheltuieli de administrație și de personal, de lipsă la funcționarea instituției noastre.

Societatea Ortodoxă Națională a Femeilor Române, secția Cluj.

Apel către creștinii generoși

Societatea Femeilor ortodoxe române din Cluj, însuflețită de dragostea către sfânta noastră biserică strămoșească națională, a luat asupra sa marea îndatorire, de a împodobi cu obiecte de artă în sculptură, ornamente și lucruri de mână femeiască, biserica catedrală, ce se ridică în inima Clujului, întru pomnirea zilei de 15 August 1916, praznicul Adormirii Maicii Domnului, când oștirile române au trecut Carpații, să îndeplinească unitatea națională și desrobirea noastră de sub cătușile jugului strein apăsător.

Urmând pilda evlavioaselor Domnițe române din trecut cari aduceau toate jertfele pentru împodobirea locurilor de închinare, ne străduim și noi din răspuneri să împodobim sfântul așezământ care, prin stăruința înțeleptului nostru Arhiepiscop, se înalță, falnic, aici în Clujul tuturor umilirilor și suferințelor din trecut, și care e merit să fie nu numai un monument important de arhitectură și artă, ci și unul de solidaritate națională, în conformitate cu tradiția neamului nostru.

Biserica a fost în trecutul durerilor noas-

tre de neam subjugat, cetatea de rezistență unde sufletul iubitor de Dumnezeu al neamului nostru se pregătea în taină pentru ziua sfântă a libertății, iar pentru frații noștri liberi, a fost scutul de apărare în vicaturi de greu sbucium și vijelie, și astăzi ea este semn al biruinței și pavăza viitorului nostru.

Dându-ne seama că în trecut toate monumentele mari naționale s'au ridicat din jertfa tuturor, adresăm un apel călduros către toate surorile noastre din întreg cuprinsul României Mari și le rugăm fierbinte să ne ajute să putem realiza scopul ce urmărim, de a împodobi acest sfânt Altar după asemănarea celui dela Curtea de Argeș, — a cărui Evanghelie este lucrată de însăși mâna primei Regină a României, Regina Elisabeta — a bisericilor Trei Ierarhi și sfântul Nicolae din Iași, și a bisericii Domnițe Bălașa din București, pentru a dovedi lumii creștine că din sufletul femeii române nu s'a stins flacăra sfântă a credinței strămoșești.

Să ne grupăm în jurul Arhiepiscopului nostru, care muncește din straja dimineții până în seară și să-i dăm mână de ajutor, ca să nu cadă în lăptă sub povara greutăților.

Dacă Dumnezeu e cu noi, cine e împotriva noastră?

Cluj, din ședința Comitetului Societății Ortodoxe Naționale a Femeilor române, ținută în 1 Febr. 1927.

Președintă: Elena I. P-Voitești.

Secretară: Sofia Șt. Metaș.

P. S. Numele tuturor donatorilor vor fi înscrise cu recunoștință în Cartea de Aur a Catedralei spre pomnirea.

Donațiunile pot fi: obiecte de artă, lucruri de mână, monede de aur și argint și orice sume de bani.

Lucrurile de mână (perdele, perne, covaci etc.) vor trebui să formeze un tot armonios cu interesul Catedralei, de aceea ne rugăm ca, în privința aceasta să se ceară lămuriri Comitetului Societății Ortodoxe Femeilor Române Filiala Cluj.

Obiectele rugăm să se trimită la adresa dnei președintă: Elena Voitești Cluj, Strada Elisabeta No. 12.

Sumele de bani rugăm să se trimită la banca „Albina” din Cluj, pe numele Societății, pentru fondul Catedralei.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:

Ion Clopoțel

Redacția și Administrația:

Calea Victoriei 51.

Plata Untrei No. 8.

Telefon 308

Duminică, 2 și 9 Octombrie 1927

Anul IV

N-rele 39 și 40

Numărul: Lei-20

Ceasul hotărîtor

Consiliul de miniștri, întrunit în mai multe rânduri, sub președinția dlui Ionel I. C. Brătianu, a primit între problemele de căpetenie ale guvernării chestia moșilor.

Problema începe deci a intra în stadiul serios de a pune capăt unor stări insuportabile.

Am arătat într'un articol astăprimăvară, publicat în ziarele din București și de aici, cât de mult s'au neglijat interesele celor mai vrednici fii ai țării, interesele celor cari merită o soartă mai bună și un tratament mai omenesc în țara românească.

Glasul nostru a rămas atunci fără nici un răspuns, deși nu era glasul unui scriitorăș oarecare, ci glasul de durere al unui arhieru, care nu mai putea tăcea, văzând mizeria în care se sbate majoritatea credincioșilor din eparhia reinviată a lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

Ne întrebăm atunci, cum se poate ca munții cari ascund în sânul lor bogății de aur și argint, din cari se înfruptă atâtea societăți capitaliste streine, să nu dea și să nu poată da locuitorilor băștinași un codru de pâine?

Cum se poate, că din aceiași munți, la suprafață cu păduri seculare, cu brădet, fag și stejar, și cu pășuni cât vezi cu ochii, să nu ajungă și acestor oameni sărmani cel puțin atâta, ca să facă ciubere, să aibe cercuri de alun în condiții mai favorabile și să poată pășuna dacă nu o vacă, cel puțin 2—3 oi cari să le dea și hrană și îmbrăcăminte?

În trecutul de dureri și suferințe, aceste stări, mai mult decât criminale, erau explicabile. Moșii lui Horia și urmașii lui Iancu, cari au ridicat contra nemeșilor furcile și securile, trebuiau pedepsiți, sărăciți, otrăviți cu rachiu și finuți în întuneric, ca să nu mai cuteze unul să-și ridice glas de nemulțumire.

Dar după desrobirea neamului, după clipele înălțătoare de unire cu patria mamă, după cuvântul marelui și neuitatului nostru Rege spus respicat la fața locului, în Câmpeni și pe muntele Găina, nu mai înțelegem să rămână în robia întunericului și în ghiarele sărăciei.

Dacă moșii ar fi un popor leș, stricat și lipsit de demnitate, ar trebui cu durere să vedem, că sunt expuși pierzării.

Ori moșii, acești vulturi ai neamului nostru, acești urmași ai vitejilor între viteji, acești oameni mândri de trecutul lor glorios, sunt doar cei mai de seamă cetățeni din cuprinsul țării, și n'ai decât să le dai puțința să lucreze, să câștige și să se refacă astfel, încât să poți conta pe ei sub toate împrejurările și să fie adevărați stâlpi ai țării și ai neamului peste tot.

Țara românească, aceasta grădina frumoasă, a rămas după războiu, jefuită, secătuită, cum n'a rămas altă țară

din cele implicate în războiu.

Turcul, bulgarul, ungurul și mai ales neamțul, au dus tot ce a putut fi desprins de pe ziduri, tot ce a putut fi transportat, tot ce a fost vietate. Turme de oi, cirezi de vite, buți de vin, mobile din casă, albituri, tot ce a avut un preț, tot ce a fost muncă de om de sute de ani, au înghițit și transportat la ei acasă.

În urma lor a rămas, ca după vestitul Attila, jale și golătate, lipsă și mizerie și nici nu ne gândeam în ceasurile grele din 1919—1920 și 1921 să facem apel mai serios, să vie statul în ajutorul moșilor, istoviți sute de ani de către grofi și baroni și de aliații lor, agenți industriali. Dar după ce a trecut potopul, după ce valurile furibunde s'au liniștit, am crezut, că e sosită vremea să facem apel la guverne ca să îmbrățișeze cu căldură chestia moșilor cari sunt în total peste un jumătate de milion suflete, răspândiți în județele Alba, Turda, Cluj, Hunedoara, Biharia și în parte și Arad. Măsurile paliative au fost mai mult nisip aruncat în ochii celor lesne crezători; ajutorul faptic, ajutorul sistematic a lipsit cu desăvârșire.

Va fi în veci un titlu de glorie pentru fiul marelui Ion Brătianu, dacă acum în ceasul al 11-lea va soluționa întreg complexul problemei moșilor, — înțeleg partea culturală, partea economică-industrială, partea sanitară și partea comunicațiilor mai înlesnite cu țara. Unul după altul descind la fața locului miniștrii țării, unii studiază, alții împart ajutoare în bucate celor lipsiți și alină pentru câte o clipă suferințele celor năcăjiți. Însă întreg complexul reclamă muncă sistematică și îndordată de ani, reclamă organizarea muncii, intensificarea învățământului și ridicarea economică. Cea mai urgentă problemă ni se pare desființarea contractelor cu firmele industriale, vechi și noi, cari devastează pădurile fără milă și fără pic de remușcare. Să nu mai umblăm cu mânuși, cu cei cari au pus stăpânire pe brazii cei frumoși în baza unor contracte lesne obținute, ci să redăm poporului dreptul asupra munților și pășunilor luate dela satele românești de Banffy, Josika, Andrassy și faimosul ucigaș de români Urmanzi. Până ce nu am rezolvat radical această problemă, n'am făcut decât numai lucru de jumătate.

Ajutoarele momentane în distribuirea de porumb și grâu sunt bine venite, alină de azi pe mâine foamea și lipsa, dar nu sunt și nu pot fi izvor de câștig. Românului îi trebuiesc pădure și pășune, iar minierului scule și explozibile ieftine, și atunci își află el însuș socoteala rațională de existență.

Cei cari spun că românii vor pustii pădurile, nu au dreptate; să fie numai ale lor și vom vedea că vor îngriji de ele, ca de ochii din cap.

Avocații firmelor trebuie dați în lături. Steagul celor ce poartă numai pe buze dragostea de popor trebuie smulși din mâinile lor pătate cu sânge românesc și dați în alte mâni.

Toți cei cari s'au înfruptat de pe la Tischler Mór și alți gheșeftari, trebuie scoși din viața publică ca niște putregaiuri și ca bureții ce nimicesc pomii.

Această curățenie radicală poate fi făcută de către guvernul actual, dacă vrea și noi n'avem deocamdată motiv să nu fim convinși că vrea. Altcum nu s'ar fi început campania de salvare cu atâta entuziasm ca să se cufunde iar în mocirlă. În mocirlă am fost destul; acum e rândul să se facă purificare generală și traficurile blesmate să înceteze.

Vom blagoslovi numele celui care ne înțelege și răsplata îi va fi dragostea nefermă a unui popor, care știe să fie recunoscător.

Noi arhieri români și mai ales scriitorul acestor rânduri vom vesti generațiilor de acum și celor viitoare cu graiu viu și în scris, că d. Brătianu a mântuit un colț de țară pe pierire morală și materială, și a dat țării întregi și lumii dovadă, că mai pre sus de orice alte interese îi sunt interesele poporului român din părțile Munților Apuseni, până aci dați uitării de către cei cari trebuiau să fie ingeri păzitori.

Cluj, la Ziua Crucii 1927.

Nicolae Ivan
Episcopul Clujului.

Congresul învățătorilor ardeleni la Satu-Mare

Delegații ai învățătorimei din toate părțile Ardealului s'au întrunit în zilele de 28 și 29 August, la Satu-Mare, ca să discute probleme în legătură cu interesele lor profesionale și nevoile culturale ale graniței de vest.

Sedințele congresului s'au ținut în sala tertrului „Nottara”, participând autoritățile locale și un număr mare din societatea românească din localitate.

Congresul a fost deschis de d. Traian Șuteu, președintele asociației învățătorilor din Ardeal, printr'o frumoasă cuvântare despre: *Viața și faptele glorioase ale marelui Rege „Ferdinand I.”*

Ministerul instrucțiunii a fost reprezentat prin d. G. Bota, inspector șef al regiunii școlare și d. P. Dan insp. șc. primar.

D. G. Bota, în cuvântarea sa de salut a insistat asupra marelui rol pe care îl are învățătorimea în aceste părți.

D. D. V. Toni, distins membru al corp. didactic primar, salută congresiștii în numele colegilor din Patria-mamă. Cere ca învățătorimea să se închege într'o singură și puternică asociație, căci numai așa va putea birui piedecile care i se pune din toate părțile.

După cuvintele de salut ale autorităților locale se dă cuvântul dlui C. Iencicq, directorul școlii No. 2 din Cluj, care își dezvoltă conferința sa despre: *Politica culturalei la granița de vest*. Intemeiat pe bogate date statistice, conferențiarul arată, care au fost greutățile pentru fixarea graniței de vest, care nu atinge linia teritorului nostru etnic. Insistă asupra rezultatelor obținute de unguri prin politica lor de maghiarizare.

Oamenii noștri de stat ar trebui să se ocupe mai intens de înangurarea unei politici culturale în această parte a țării.

Atitudinea noastră nu va trebui să fie agresivă, ca a ungarilor, ci pacinică și îngăduitoare cum este firea românului în general, căci scopul nostru nu este altul decât a câștiga terenul pierdut și a întări sufletele șovăelnice.

Ca primă condiție se cere categoric: *eliminarea politicii sectare de partid și înlocuirea ei cu o înțeleaptă politică națională*, căci numai așa vom reuși a

șterge urmele trecutului înfăptuit cu răbdare și metod de dușmanii milenari ai nației noastre.

A crede că înfăptuirea politicii culturale revine numai școlii, este o aberație. În slujba acestei mari opere de stat trebuie să stea toate organele ce alcătuiesc aparatul administrativ care va trebui recrutat nu după criteriile cluburilor politice, ci după al marilor interese ale țării. În scurt timp orașele de graniță ar deveni importante centre de radieră a culturii și vieții românești sub toate aspectele ei.

Învățătorimea satelor dela graniță, pe lângă obicinuita pregătire, ar trebui din când în când chemată la cursuri pentru a fi deprinsă cu tehnica propagandei culturale și înarmată cu toate cunoștințele pe care le pretinde rolul lor de *misionari la graniță*. Învățătorilor de astăzi, statul ar trebui să le înlesnească cunoașterea instituțiilor culturale și monumentelor istorice din vechiul regat, Bucovina, Dobrogea, pentru a se convinge de eforturile pe care le-a făcut acest neam pentru înfăptuirea de astăzi. Sufletul lor îmbogățit s'ar revărsa în sufletul sătenilor din satele pe cari le conduce.

Pentru viitor învățătorii dela graniță ar trebui aleși din cei mai buni băieți ai satelor de acolo, cari — o parte — să fie trimiși la școlile normale din vechiul regat. Aceștia ieșiți învățători ar corespunde misiunii lor. Tendința de a trimite tineri învățători, din vechiul Regat în județele de graniță are multe defecte. Cei mai mulți nu rămân acolo; cel mult 2—3 ani. Până să se adapteze mediului, trece timp, munca lor nu poate să dea roadele pe cari le așteaptă autoritățile. Problema trebuie cercetată pe toate fețele și sancționată cât mai curând, căci o gardă de învățători special îndrumați va putea face mult pentru acest ținut în care infiltrația ungurească se simte la tot pasul.

În sedința de după masă s'a discutat problema: *Recrutarea organelor de control al școlilor*.

S'a cerut de toți vorbitorii: alungarea politicii din școală, iar revizorii și inspectorii școlari să fie recrutați pe bază de pregătire superioară, merite didactice.

S'a mai făcut dureroasa constatare, că mulți dintre cei cari au fost însărcinați cu îndrumarea școlilor erau oameni certați, cu justiția și morala. Cluburile politice să nu se mai amestece în chestiunile școlare. La acest congres s'au spus, deschis, lucruri dureroase despre unii cari pretind că îndrumă învățământul. S'a cerut să se întocmească cât mai curând legea de organizare a ministerului, pentru a fixa atribuții și sanecțiuni.

După această discuție a urmat la cuvânt d. D. V. Toni, care a vorbit despre: *Viața și opera lui I. H. Fabre*. Acest mare învățat francez, ridicat prin muncă și studiu, dela situația de învățator de țară la aceea de ilustru reprezentant al științei franceze, este un simbol și îndemnul pentru toți cari au ca țintă a vieții progresul științei. Prin simplitatea, modestia vieții sale, prin dragostea pentru faptele naturii, Fabre, este o sugestivă figură educativă pentru tineret.

Conferința dlui Toni, care este un vorbitor încercat, a fost ascultată cu mult interes de congresiști.

Ziua a doua a fost consacrată problemelor gospodărești ale Asociației și Fundației „Gh. Lazăr”, întemeiată de învățători pentru a înlesni copiii de dascăli să urmeze studiile la Universitate și Instituțiile superioare de cultură. O parte din congresiști au făcut o frumoasă excursie la Baia-Mare și Baia Sprie. Congresul următor se va ține la Turda.

Ica

Centenarul nașterii lui Alexandru Papiu Ilarian

Nepoții și strănepoții fericitului Alexandru Papiu Ilarian și comuna Budiu de Câmpie, (azi „Papiu Ilarian”) vor serba centenarul nașterii lui, care, —care după datele sigure, ce le posedă familiile Maioru-Viciu — se împlinește în 9 Oct. a. c.

Un parastas se va oficia în biserică gr.-cat. a comunei, unde a crescut Papiu și unde e înmormântată mamă-sa Ana n. Hodoșiu, cum și cumnatul său, răposatul paroh Vasile Pop. O placă comemorativă de marmoră albă, așezată în pereții bisericii celei nouă, se va desvela cu acea ocaziune și se va sfinți crucea pusă de urmași la mormântul străbunei.

Roșia Montană

— Din țara aurului și a lacrimilor —

M'a mînat spre Roșia, înafară de anumite cauze, gândul unei liniștite recreații. Am plecat de acasă într-o călduroasă zi de sfârșit de Iulie. Trenul de munte, pornit din gara Turzii, te duce încet, în smîncituri de car, prin valea roditoare, lucrată rațional de populația mixtă a celor câteva sate din scaunul Arișului. Dela Moldoveniștii încolo se începe ținutul muntos. Linia ferată duce în sus, dealungul Arișului. Alături se șerpuieste drumul de care. Regiunea ce se întinde de aici încolo are mult pitoresc. Întreg ținutul Munților Apuseni e o Elveție a noastră, Elveție ardeleană.

Cine vrea însă să guste frumșele naturii, să nu aibă ochi decât numai pentru ele. Pe omul de aici și alcătuirile sale să le lase în afară de raza privirii și a preocupărilor lui. Să privească lumea de aici numai din geamul trenului. Cine dorește să se recreeze în Munții Apuseni trebuie să-și lase acasă și inima simțitoare și mintea iscoditoare. Să aibă ochi numai pentru pitorescul naturii. Să nu fie preocupat de viața omului. Să se ferească a veni în atingere cu făptura omenească a acestor regiuni. Cine poate, s'o facă. Eu n'am putut s'o fac. De aceea petrecerea în Munții Apuseni mi-a fost prilej de nesfârșite, de amarnice, de sângeroase decepții.

Cele dintâi precizii

Roșia Montană se află în județul Alba, la depărtare de 11 km. de Abrud și de 6 km. de linia ferată. Are gară la Gura Roșiei. De aici se face drumul cu trăsura. Apa pârâiașului din vale, puțină în seceta din vara aceasta, mână mulțimea de șteampuri cari încep de aici din Gura Roșiei și se întind pe o lungime până aproape de lacurile Roșiei.

Ne duce, spre Roșia căruța cu un cal a unui băieș din Gura Roșiei. O parte a drumului o facem pe ziua. În înserarea care se coboară ghicim că dealungul drumului se desfășoară satul Roșia. Casele lui se găseseră respirate pe o întindere de aproape 3 km. Căruțașul bătrân ne dă primele informații. Se tînguiește de greutatea vremilor și de boala de plumăni ce nu-l slăbește. Simțind că tovarășul meu de drum e medic, se întoarce des la boala lui și la leacurile ce i-ar trebui. A lucrat la băi dela vârsta de 14 ani. Acum are împliniți 66. Primește ceva pensie. Puțină spre a putea trăi numai din ea. Are un șteamp, care îi aduce foarte puțin. Din gura lui auzim prima tînguire despre greutățile băieșitului. Nu-i dăm nici crezarea, nici ascultarea cuvenită. Ni se pare numai o vîicăreală bătrânească. Ajunși în Roșia ochii desprind în întunerecul înserării lucruri sinistre. Și deoparte și de alta a drumului se înalță ca stafia amenințătoare, zidurile în ruină ale caselor părăsite. Spusele căruțașului încep să ne fie confirmate dureros, sfîșietor de dureros.

Se pare, că suntem într'un sat al morții.

Impresiile triste ne sunt alungate de bucuria sgomotoasă a familiilor noastre, cari ne așteaptă. Am venit aici pentru aer și recreare. Aer se găsește berechet, curat și bun, ca poate nicăiri în Munții Apuseni. Roșia e prinsă ca într'o mulcomă îmbrățișare, de trei părți de dealuri. E ferită de vânturi și de schimbările rezezi ale climei. Roșia are două mari bogății: aur și aer. Cu toate acestea moare, se prăpădește între amândouă.

În seara dintâi numai ghiceam semnele acestei dureroase pustiiri. În zilele ce au urmat am văzut-o și am cunoscut-o. Am văzut-o de pe fețele oamenilor ofilite de foamete și de pe trupurile lor secătuite de muncă grea. Am cunoscut-o din suetele de glasuri, cari plîngeau după belșugul vremilor duse și se tînguiau amarnic de greutățile zilelor de astăzi. Era în glasul lor plînsul sugrumat al unor oameni cari mor, resemnați, împăcați cu inevitabilul sorții lor. Aproape două săptămâni cât am stat în Roșia, am cunoscut de aproape pe acești desmoșteniți ai sorții. I-am cunoscut acasă, în casele lor curate, cu urme de viață orășenească; la șteampurile lor, de muncă grea, puțin răsplătită — și în „tarnele” lor. I-am cunoscut în zile de sîrbătoare, în portul lor orășenizat. I-am cunoscut și i-am îndrăgit. I-am îndrăgit pentru sufletul lor cald și ospitalier,

pentru istețimea lor firească, pentru stăruința dîră și resemnată la muncă, pentru răbdarea nobilă nelămuritoare, cu care își suportă mizeria de azi.

Pentru acest suflet, împodobit cu atâtea calități, trebuie salvați acești oameni, această aleasă mlădiță în trupina neamului nostru.

Roșia sub raportul social economic

Roșia Montană e învecinată cu comunele: Corna, Bucium Montan, Musca, Cărpiniș și Abrudsat-Săliște. Are o suprafață de 2684 jugh. cad. Dintre acestea sunt: 126 arător, 533 pășune comună și 800 pădure. Restul e neproductiv.

Popoarația a decrescut într'una mai ales dela 1900 încoace. În 1900 avea 5000 locuitori; în 1910-3700; în 1920-2901, iar în 1927 numai 1936.

După naționalitate: români 1255, unguri 671, germani 9, evrei 1. După religie: ortodoxi 708, greco-catolici 538, rom. catolici 515, reformați 34, unitari 140, mozaici 1. După sex: bărbați 919, femei 1017.

Depărtați din comună sunt vre-o 50 capi de familie. Mulți sunt duși cu familia cu tot. Aproape toți se angajează ca minieri. Cei mai mulți pe Valea Jiului, la minele de cărbuni din Petroșani, Vulcani, Lupeni.

Proprietar mare de pămînt nu se află în hotarul comunei. Aceasta din cauza improductivității pămîntului.

Fără pămînt și fără casă sunt vre-o 20 familii.

Cu avere dela 1—30 jugh. sunt vre-o 212 proprietari. Avere dela 30 jugh. în sus are numai comuna. Averea comună e de 1082 jug.

Local nu e comasat. Pădurile și pășunea aparțin comunei.

În hotarul comunei sunt teritorii miniere aurifere. Minele sunt lucrate de către particulari și de către stat. Mine particulare sunt vre-o 300. De prezent funcționează numai vre-o 30. Statul are complexul cel mai mare, cu uzină la Gura Roșiei, sistem californian. Cele mai multe mine sunt pe Chirăcul-Mare și pe cetate. Proprietari de mine particulari mai mari sunt: familiile Bocaniciu, Ajtai, Glücksel, Henzel și Șuluțiu. Particularii lucrează aproape toți cu șteampuri primitive, afară de doi (Șuluțiu și Glücksel).

Asupra condițiilor de muncă și a situației actuale a exploatării voi reveni mai la urmă. Ocupația principală a locuitorilor e aproape exclusiv, băieșitul. Pămîntul e foarte slab, aproape improductiv. Astfel e explicabil de ce unicul izvor de câștig și de traiu, e baia. Numai din agricultura trăiește abia vre-o 10 familii. Aceștia nu sunt roșieni băștinași, ci „venituri” din satele învecinate, cu casele afară la hotar — și cu reduse, cu foarte primitive pretenții de viață. Nici 50 jug. nu sunt de ajuns pentru întreținerea unei familii. 1 jug. abia produce 4—5 măji fân. Orz și grâu se produce foarte puțin. Asemenea și cucuruz.

Cultura pămîntului e primitivă, ca în toate părțile acestea. Nu se găsește altfel de mașini decât de treierat — și acelea purtate cu mîna.

Pomi: sunt puțini pruni și meri.

Vite: au soiu destul de bun: elvețian. Mai înainte au avut vite mocănești. Imobilitatea lor s'a început încă înainte de războiu. Sub războiu au decăzut. Numărul vitelor cornute e scăzut. Au abia 654 capete, dintre cari: 64 boi și 249 vaci. Apoi alte animale: 117 cai, 439 oi, 102 capre, 50 porci. Galițe au foarte puține. Abia 700 bucăți în întreg satul. Nu le țin din cauza lipsei de cucuruz. Cu toate acestea prețul lor pe piață e scăzut. Le aduc țărani din comunele învecinate. Prețul unei găini variază între 40—80 lei.

Industria mai dezvoltată e cea minieră. În afară de șteampuri, mai sunt 4 mori: 2 cu câte o peatră, 2 cu câte două petri. Macină numai pentru sat.

Sunt și căldări pentru fiertul vinarsului.

Crășme sunt 18. Tot la 100 suflete 1 crășmă.

Cu țesutul și torsul se ocupă numai vre-o 20 familii. Aceștia se îmbracă în haine confecționate domestic. Cealți se

îmbracă toți, și bărbați și femei, în haine orășenești, de piavălie.

Nu e dezvoltată nici o industrie casnică. N'au pentru aceasta nici materii prime. Pentru lemn le lipsește pădurile. Pentru lână pășunatul. Mai mult însă le lipsește timpul. Băieșitul angajează pe toți membrii de familie, începând cu copiii de 6 ani până la bătrânii de 60—70 ani.

În afară de aur, foarte puțin de prezent și acela, n'au pentru valorificare nici produse animale, nici produse industriale. Toți, afară de vre-o 20 familii, trăiesc de pe piață.

Casele au înfățișare orășenească. Multe cu etaj. Partea de sus, etajul, unde e locuința, e construită din bârne, iar parterul, unde e cină, cămară și pivniță, e construită din piatră. Odăi largi, încăpătoare. Sunt o mărturie a belșugului de pe vremuri.

Deodată cu numărul proporției se micșorează și numărul caselor. E surprinzător, dar e așa. În 1914 Roșia avea 1040 case. În 1927 are numai 580. Explicarea se găsește în situația de mizerie a acestei regiuni. Oamenii fug. Iși caută scăpare în alte părți. Casele rămase fără stăpâni, se ruinează. Unele dintre ele sunt demolate și vândute numai pentru lemnul de foc din ele cu câte 1500—3000 lei casa. Se pot cumpăra case, în stare bună, pe prețuri neauzite prin alte părți. Cu 60.000 lei s'a cumpărat una dintre cele mai frumoase case: cu 7 camere, cu etaj. Pentru o casă cu 4 camere și cu două grădini se cereau în vară 20.000 lei.

Sunt construite din piatră 10 case. Din piatră și bârne 100. Restul sunt numai din lemn. Cu etaj sunt vre-o 50. Exclusiv din cărămidă nu e construită nici una. Acoperite cu țigle e numai una. Cu tinichea — primăria. Cu eternit — 10. Toate celelalte cu șindilă.

Industriași sunt puțini, numai pentru localnici. Satele din jur își acoper lipsurile pe piața din Abrud. Târgul de săptămână are pe piață aproape numai produse alimentare.

După meserii sunt: 8 pantofari (7 unguri; 1 român); 2 croitori, români; 1 frizer, ungur; 2 zidari, români; 1 hornar, român; 6 măcelari, 3 români, 3 unguri; 7 comercianți, 2 români, 5 unguri. În total: 20 meseriași și 7 comercianți, 11 români și 16 unguri. Tutturora le merge rău. Lucrează pe așteptare.

Intelectuali: 3 preoți, 1 român, 2 unguri; 2 ingineri unguri; 5 învățători la școala primară de stat; 7 funcționari; dintre cari 4 români, 1 primar român, 1 secretar român, 1 medic evreu.

Între intelectuali și poporație sunt raporturi bune. Se simte lipsa de preoți români cu deplină pregătire profesională și devotați. Ortodocșii au preot. Ar fi de dorit ca preoția să fie ocupația principală, de vocație. A face bine deodată și dascălie și preoție, e foarte greu. Mai ales la o poporație deșteaptă și cu obiceiuri orășenești ca cea din Roșia. Greutatea de a și găsi preoți buni o formează iarăși sărăcia. Uniții, din această cauză, n'au preot de loc. În munți nu sunt porțiuni canonice. Credincioșii săraci nu pot susține cum se cade pe un preot. Aceștia, ca să poată trăi, sunt siliți să se ocupe cu afaceri puțin decorative pentru slujba preotească (crâșmărit). Nu e mirare, dacă preoțimea din Munții Apuseni nu poate să fie așa cum ar trebui. În Roșia, ca și în toate comunele de munte, problema preotească numai așa se poate rezolvi, dacă statul va suplini lipsa porțiunilor canonice printr'o subvenție potrivită. Trebuie puși în aceeași situație cu preoții dela „fară”. Munții Apuseni sunt pentru noi o rană deschisă. Prin preoți flămânziți, ori abătuți dela îndeletnicirile bisericesti prin tal și fel de sfărâării puțin cuvioase, rana nu se va putea închide niciodată. Roșia de astăzi simte ca niciodată lipsa unor preoți la înălțimea chemării. Prin greaua probă de sângue prin care trece, cuvântul hotărât, gestul neînfricat și sfatul luminat al preoților săi, i-ar putea aduce și ușurare și poate și mântuire. Roșienii sunt foarte religioși. Viața lor de băieși, cu îndeletnicirile ei grele și primejdioase, îi face să fie bisericosi. Țin mult la biserică. Amândouă bisericile românești sunt de piatră și bine îngrijite.

Se căsătoresc, ca de obicei, la 24 ani. Abia sunt 3—4 cazuri de concubinaj. Copii din flori abia 1—2 la un an. Natalitatea mai mare decât mortalitatea. Pentru anul 1926 însă e întors:

65 născuți la 70 morți.

Alcoolismul e în scădere din cauza mizeriei. Înainte, în vremuri bune, de Sâmbătă seara până luni, viau crâșmele de beții și de petreceri. Băieșii din Roșia erau vestiți cu chefurile ce le trăgeau.

Sunt mulți știutori de carte. Dintre bărbați știu citi 598, dintre femei 605. Foarte puțini copii frecventează școala. Tot din cauza sărăciei. Îi folosesc la băieșit și la vite. Iarna îi înacasă din lipsa de haine și de încălziminte. La școala primară nu există decât numai secție românească. Ungurii știu toți românește. Sunt foarte multe familii unguerești, în care limba de conversație e cea românească. Ba copiii, în unele familii nici nu știu altă limbă.

Gazete se citesc puține. Ungurii citesc „Ellenzék” și „Magyar Nép”, în aproximativ 30 exemplare. Românii citesc „Unirea Poporului” dela Blaj și „Lumina satelor” dela Sibiu, cam în 60 exemplare. Bibliotecă există una: înființată de Liga Culturală. De o activitate a „Astrei”, în aceste părți n'am găsit nici o urmă. Se cumpără calendarele dela Blaj și dela Sibiu.

Ca obiceiuri și fel de viață roșienii sunt o poporație orășenizată. Urbanizarea lor s'a făcut sub înrăurirea poporației străine: unguri și nemți. Cu aceștia trăiesc la oaltă, într'un amestec de bună, de prietenească conviețuire. Căsătoriile mixte sunt foarte dese. Elementul românesc a ieșit biruitor. Dar numai ca limbă. Tot aranjamentul vieții domestice e împrumutat dela străini. Portul, aranjamentul interior al caselor, felurile de mâncăruri, toate sunt împrumutate. Nu găsești la ei nimic din primitivitatea rustică a munților. Munca și suferința comună a contopit două elemente: pe cel românesc, autohton și pe cel străin, venit mai târziu. S'a format din ei un singur neam de oameni, băieșii roșieni, cu aceeași mentalitate și aproape cu aceleași obiceiuri. În afară de lege, nu-i desparte nimic. Dacă îi întrebi ce sunt: români sau unguri, ei răspund, că sunt papiști, reformați sau unitari.

Îmbrăcămintea e în întregime orășenească. Bărbații poartă haine negre și cisme de lac. Aceasta era ținuta de gală în zilele de sărbătoare ale vremurilor de belșug. Și azi mai sunt unii, cari au cizme de lac. Femeile se poartă toate cu haine domnești și cu ghete. Fetele cu pălării și cu haine la modă. Până și la „polog” se duc cu pălării orășenești. Altcum fetele din Roșia sunt vestite de harnice și istețe. Pentru aceste calități sunt preferate în serviciile orașelor din apropiere. Harnicia roșienelor se vede mai bine în aranjarea interioară a caselor. Am intrat în vre-o 30 case. Aproape în tot locul am văzut împreunat gustul orășenesc cu iubirea de curățenie și de raționalitate.

Roșia e un sat fără cântec și fără joc tineresc, fără horă în zi de sărbătoare. Le-a alungat pe amândouă moda orășenească. Cisma de lac nu suferă jocul în bățutura satului. Pentru jocul țărănesc se potrivește numai rochia lungă. Hainei scurte, de domnișoară îi vin bine numai jocurile nemțești. Deaceia roșienii nu au păstrat nimic din viața simplă, patriarhală a satelor noastre.

Deși n'au horă și cântece de uliță, totuși au simț muzical destul de dezvoltat. Au coruri la amândouă bisericile, formate din băieși și conduse tot de ei. L-am auzit pe cel dela biserică ortodoxă. Au voci bune. Cântările le execută cu destulă precizie. Dau și producții teatrale și concerte.

Ca parte sanitară lasă de dorit. Boli mai dese: tuberculoza și bronșita. Amândouă cauzate de aerul greu din mine și de fumul de explozibile. Aproape 40% mor de boli de plămâni. Bărbați cu vârstă înaintată nu sunt. Aproape toți mor între 50—65 ani. Bărbat octogenar nu e nici unul. Femei sunt și peste 80 ani.

În politică au ținut cu partidele dela putere, cu guvernele. În situația în care se aflau nici nu pot face altfel. Durere însă, că până acum n'au avut nici un beneficiu după această politică vecinic guvernamentală. Aceeasă politică a urmat-o majoritatea și sub unguri. Individual nu fac politică. Nu au păreri politice. Aproape tot așa de desorientați, ca majoritatea țărănimei noastre. Nu li s'a dat până acum nimic din ce li s'a promis, înafară de vre-o câteva mii de lei împărțite săracilor de dărnicia risipitoare a candidaților politici, în preajma alegerilor.

Alimentarea în general li-e slabă. Sunt aproape subalimentați. Aproape infomețați. Mulți băeși trăiesc numai cu pâine goală și cu mămăligă. Carne abia pot mânca odată pe săptămână. Lipsa de mâncăruri bune, substanțiale, se și vede pe chipul multora dintre ei. Au fețele supte, palide, trupurile stoarse de muncă grea și de lipsuri. Mulți sunt numai umbre de oameni. Cei cinci măcelari, câți îi are Roșia, abia vând Sâmbăta toți la oaltă 200 kgr. carne. Mai înainte vindeau dela 2000—3000 kgr. Lapte este pe piață adus de satele din jur. Dar n'are cine să-l cumpere, deși este foarte ieftin. Cupa

de lapte cu 6 lei. Ce mare valoare are leul în această țară a mizeriei! Un bătrân cerea pentru o șea de lemn, la care a lucrat cel puțin două zile, 26 lei. A lăsat-o în 16. Pentru câte două sacini de lemne de foc, aduse din departări de chilometri, capătă 30 lei. Atâta, numai atâta, pentru o zi de lucru a unui om și a unui cal. Numai aici îți poți da seamă de ușurința criminală cu care se risipește banul de alții, în alte părți ale țării...

(In nrul viitor: trecutul minier al Roșiei).

Petru Suciu, Turda

Triumful unei idei

O știre mărunță, apărută în cadrele acestei reviste, mi-a cauzat o deosebită bucurie.

E vorba de Opera Română din Cluj, care își va deschide stagiunea din acest an, cu două opere românești: „Șezătoarea” d-lui Tiberiu Brediceanu și „Crai Nou” de Ciprian Porumbescu.

Evenimentul reprezentării acestor două opere, specific românești, e de o importanță însemnată. Prin acest fapt, Opera din Cluj și-a statomnic adevărata-i menire culturală, precum și rolul educativ al marelui public, iubitor de artă muzicală românească, dând totodată impuls compozitorilor români contemporani de a se ocupa mai intensiv cu acest gen de muzică, atât de neglijat la Români.

Înainte cu vreo 6 ani, am publicat în ziarul „Voința” un articol, în care mi-am exprimat dorința, ca Opera Română din Cluj să reprezinte — din când în când — și câte o operă sau operetă de a compozitorilor români. Ziceam în acel articol, că prin reprezentarea operetelor românești pe scena Operei din Cluj, nu se va micșora de fel prestigiul Operei, deoarece publicul românesc, nu dispune încă de cultura muzicală necesară, spre a înțelege, de exemplu, muzica wagneriană.

Și fiind vorba de educația muzicală a publicului nostru — ziceam mai departe — se impune dela sine reprezentarea pieselor muzicale românești, scrise mai la înțelesul nostru, și numai treptat-treptat, să trecem și la operele muzicale străine. Aminteam totodată opereta „Crai Nou” de Ciprian Porumbescu, ca piesa muzicală românească cea mai potrivită.

Au trecut 6 ani dela apariția aceluși articol, scris cu cele mai bune intenții. Și astăzi sunt pe deplin satisfăcut, văzând triumful ideii lansate de mine. Căci așa cred, că nu e de ajuns, ca Opera din Cluj să poarte numai eticheta de „Română”, ci prin reprezentarea lucrărilor compozitorilor noștri, să documenteze, că merită într'adevăr această denumire...

Va să zică, opereta „Crai Nou” va fi reprezentată pe scena Operei din Cluj. Va fi un omagiu adus prea timpuriu decedatului compozitor Ciprian Porumbescu și totodată neasemănată plăcere artistică pentru publicul auditor. Căci deși au trecut peste 40 ani dela prima reprezentare a operetei „Crai Nou”, totuși muzica scrisă de Porumbescu, e vie și veșnic nouă, vibrând melodiile — de o frumusețe armonică admirabilă — cu aceeași putere și farmec, ca la început.

Inspirându-se din înșaua muzica populară românească — atât de fermecătoare în simplitatea ei — Ciprian Porumbescu a arătat drumul, pe care trebuie să urmeze compozitorii români, dacă voiesc să creeze ceva durabil în muzica românească. Exemplul dat de Porumbescu, în această privință, e clasic. A intercalat melodiile populare româ-

nești în partitura operetei „Crai Nou”, într'un fel neîntrecut până astăzi. Amintesc numai ariile: „Crai nou, vină cu bine”, „In aceste haine simple”, „Român verde ca stejarul”, cari deși au forma unor românețe, totuși se simte clar timbrul doinei. Și apoi hora atât de românească din actul prim... Toate la un loc, sunt perle muzicale românești...

Libretul operetei „Crai Nou”, scris de Bardul dela Mircești, încă e cât se poate de potrivit cu muzica lui Porumbescu. Viața senină dela țară, glumele și obiceiurile românești, sunt redade foarte plastic... Nimic din conținutul trivial al insipidelor operete de marcă vieneză, à la Lehár, Kélmán, Strauss etc., din zilele noastre...

Ar fi de dorit, ca după terminarea stagiunii din anul acesta, Opera Română din Cluj, să întreprindă un turneu și prin orașele din provincie — nu numai în Capitală — dând astfel ocazie și celor cari nu-și pot permite luxul de a locui în București sau Cluj să audă și să simtă farmecul melodiilor românești ale lui Ciprian Porumbescu. Ar fi un apostolat cultural de o valoare indiscutabilă.

Sperăm, că ni-se va împlini dorința.

Și acum o constatare tristă...

S'au scurs peste 40 ani dela prima reprezentare a operetei „Crai Nou”. Pretutindeni, unde s'a reprezentat, a produs farmec artistic. Banatul, Ardealul și Bucovina au răspândit mai mult faima acestei operete atât de valoroase. Și cu toate acestea, libretul și partitura operetei „Crai Nou”, nici astăzi nu sunt tipărite...

O rușine și un păcat... Da, un păcat național... Se știe doar, că societățile corale, cari au reprezentat opereta „Crai Viu”, s'au folosit numai de copiile originalului, deteriorând și corectând — după bunul plac — multe părți din partitură. Ceeace înseamnă o împietate față de opera lui Porumbescu...

Înainte cu vreo 20 ani, era vorba de editarea tuturor compozițiilor, rămase dela Porumbescu, deci și a operetei „Crai Nou”. Dar, așa se vede, că pentru un scop atât de nobil, românii noștri n'au parale... Și nici timp...

E nespuse de trist...

La fel stă chestia și cu „Societatea pentru fond de teatru” din Brașov, a cărei proprietate e opereta „Crai Nou”.

Ei bine, dela înfăptuirea României Mari încoace, această societate n'a mai dat nici un semn de viață, deși — după cât îmi aduc aminte — într'una din adunările sale generale, s'a decis tipărirea libretului și a partituri, spre a le face mai accesibile publicului românesc. Dar — durere — hotărârea aceasta a rămas numai pe hârtie...

Am semnalat acest fapt, spre a da un îndemn celor chemați de a-și împlini o datorie sfântă... E vorba doar de o operă românească nepieritoare care ne-a făcut și n'a face cinstă...

Atât în țară, cât și în străinătate.

Să aducem, deci, omagiu convenit Mare-lui Dispărut, care a tras prima brazdă în păraginitul ogor al muzicii populare românești, descoperind generațiilor ce s'au perândat bogatele comori și însușiri artistice ale poporului nostru.

Lugoș, Sept. 1927.

Victor P. Costa

„Societatea de mâine” cea mai echilibrată revistă socială

Excelenta revistă a Olteniei *Flamura* scrie în ultimul său număr:

SOCIETATEA DE MĂINE (Nrul 18 și 19) rămâne cea mai echilibrată revistă de îndrumări sociale. Zic echilibrată, fiindcă scriitorii adunați în jurul acestei publicații au simțul proporțiilor, nu propovăduiesc experiențe fantastice și pricep, folosul pe care-l putem trage din adaptarea cuceririlor sociale câștigate dealungul veacurilor de popoare mai bătrâne ca noi. Revista e în același timp actuală prin preocupările și soluțiile indicate, prin informații și atitudine Alături de un articol al dlui Dașcovici despre conferința Desarmării, o analiză a revoluției ruse după O. Bauer semnează tânărul inteligent N. N. Mateescu. Și iată chestiunile noastre de acasă: Institutul de cercetări agronomice pentru îndrumarea cârui a d. Gh. Neculcea prezintă sugestii interesante; Individualizarea învățământului, chestie dezbătută și de d. Zeletin, asupra cărui a d. N. Mărginean revine cu argumente grele de gând și experiență. De ce scrie actuala generație? se întreabă criticul Radu Dragnea pe care am dori să-l citim mai des. Deosebind trei generații în alcătuirea culturii românești — naționalismul românesc dela 1840, criticismul junimist și semănătorismul — d. Dragnea ajunge la concluzia că generația esteticizantă de azi oglindește secătuirea vremelnică a fondului nostru sufletesc, „consumat eroic în realizarea unității naționale”... „De un popas nu credem să poată fi vorba în încheierea și evoluția următoare din ultimul deceniu. Transpunerea problemei pe tărâm literar, ridicată de d. Dragnea, ar merita o mai amplă discuție. O frumusețe chemare a codrului semnează d. Horia Trandafir sub titlul Maia.

În numărul următor, găsim două articole despre Italia de N. Bataria și N. Ghulea, cu puncte de vedere și gânduri diferite. Răbdătoare însemnări despre Ioan Maiorescu începe d. Coriolan Suciu. Asupra romantismului francez, o frumoasă scrisoare a dlui Adrian Corbul. Recenziu vicioasă scrie redactorul revistei, vrednicul Ion Clopoșel. După activitatea pozitivă a Astei — dela care putem lua pildă, — cronici îmbelșugate completează fericit această revistă civilizată. În special rânduri drepte despre foaia d: propagandă din Paris”.

Principiul cooperatist

Cooperația înlocuiește în societatea o-menească apriga și destructiva luptă pentru viață cu pașnica și constructiva unire pentru viață. Oamenii trăiesc din prisosul de bogăție a naturii, fiecare dintre ei pot smulge, prin puterile lor proprii, prea puțin, iar lupta presupune competițiunea egoistă de a poseda același obiect dorit și de altul. Dacă bogățiile naturii sunt nemărginite, dacă mintea omului și energia sa născocesc neconținut noui bogății și noui putințe de folosință a bogățiilor naturii, dacă în fața naturii mari și puternice omul singur e prea slab să-i smulgă comorile, pentruce luptă, pentruce egoismul de a poseda singur, pentruce dușmănie și ură, când prin iubire și întovărășire, prin unire, prin conlucrare și organizare, oamenii se pot folosi mai mult, mai bine și mai drept de bogățiile pământului?

Cooperația nu este o organizare socială care să presupună la început neantul, ea nu dărimă și nu cere elemente de construcții noi. Ea nu învrăjbește clasele între ele deși este chemată a îndepărta nedreptatea de clasă, ea nu se întemeiază pe lupta de clasă, căci nu se bazează pe conflicte de interese. Cooperația folosește tot ce unește pe oameni și înlătură tot ce îi desbină.

Cooperația folosește toate elementele ce leagă pe muncitori în sindicate, dar elimină sentimentul de dușmănie ce se ridică între muncă și întreprindere. Ea nu urmărește distrugerea capitalului, fiindcă îl socotește ca energie acumulată și îl folosește și ea. Ea nu urmărește descreșterea bogățiilor, ci răspândirea ei, nu dorește distrugerea proprietății individuale, ci întărirea ei, nu micșorează producția și condițiile de viață, ci le sporește și le răspândește spre folosul câtor mai mulți.

Cooperația intră în organizarea vieții noastre sociale și economice de astăzi, cu gând pașnic și cu deplină obiectivitate. Ea respectă totul, folosește totul. Cooperația nu aduce decât o nouă concepție a vieții noastre sociale, aruncă o nouă lumină asupra aceleiași vechi eșafodări pe care toți reformatorii sociali o socotesc ca izvorul tuturor nefericirilor sociale pe care le întâlnim la tot pasul. Fiecare e lăsat să vadă cum voește, ea tinde însă să câștige pe cât mai mulți, și atunci când majoritatea vor vedea viața și raporturile de viață prin prisma ei, fața întregii societăți va fi schimbată, regimul social-economic întreg va fi schimbat.

În organizarea de astăzi, cooperația este primită și îmbrățișată de toți fiindcă creiază noi izvoare de capital și întărește ideea de proprietate, creiază noi izvoare de producție folosind noi energii, creiază noi izvoare de consum chemând la masa bogățiilor naturii pe cât mai mulți.

Cooperația aduce îndestulare și mulțumire în căminele umile, ea aduce pace și bună învoire între oameni, ea aduce iubire și dreptate în lume.

Conflictele de interese, care stau la baza luptei pentru existență, și chiar la baza vieții sociale de astăzi, în cooperație nu mai pot avea loc. Din viața economică, ideea cooperației îndepărtează *interesul*, îndepărtează *exploatarea*, îndepărtează *concurența*, îndepărtează *specula*, îndepărtează deci pe *intermediar* din orice raport economic sau social. În cooperație oamenii produc ea să trăiască, ea să trăiască bine chiar. Nimeni în cooperație nu produce ea să câștige ca un izvor de venit. În cooperație nu are nici un înțeles *patronul* și deci nici conflictul dintre interesele patronului exploatare și acele ale muncitorului producător.

În cooperație oamenii schimbă între ei produsele de care au trebuință, însă comerțul lor nu este făcut în scop de câștig. Concurența și specula din comerțul de astăzi n'au loc în schimbul cooperatist. În cooperație nu are nici un înțeles *comerciantul* și nici *cămătarul*.

S'ar părea că cooperația ar fi fost creată ca armă contra patronului, proprietarului, comerciantului sau cămătarului, în general contra intermediarului exploatare și speculant, dar nu este astfel. Cooperația nu vine cu război, ci cu pace.

Chiar dacă primele cooperative s'au născut ca o reacțiune a celor exploatați și speculați contra stării lor economice și sociale grea, acele cooperative nu au fost ridicate contra patronilor, contra comercianților, contra cămătarilor, ci pentru a feri de exploatare și de specula pe cei întovărășiți. Cooperația nu înlătură pe intermediari, dar îi face nefolositori, și în regimul social-economic nou, fără câștig, intermediarii dispar dela sine.

Cooperația a găsit totdeauna dușmani în patronii, comercianții sau cămătarii cari se vedeau loviți în interesele lor, însă ea n'a avut niciodată trebuință, și nici nu vâ avea vre-odată, de a dușmani pe cineva. Trecerea dela capitalism la cooperatism se face pe nesimțite și cooperația nu are a răsturna cu forța stările de astăzi.

Acți ar fi, în parte explicarea pentruce cele mai multe state burghize au ajutat dezvoltarea cooperației, dându-i puțința să se răspândească, ajutându-i organizarea și funcționarea, creindu-i un regim legal special. Prin cooperație se linișteau spiritele, se slăbea acuitatea luptelor sociale, nemulțumirile sociale în parte se împuținau, și o nouă speranță învăluia sufletele chinuite ale celor săraci din clasele de jos. Cooperația aducea pacea socială. Conducătorii statelor nu o puteau nesocoti. De multe ori însă ideea cooperației a fost folosită și pentru amăgirea celor în suferință.

Tot astfel, de multe ori, ideea cooperatistă a fost compromisă prin intervenția nechibzuită a autorităților. Cooperația pentru a trăi și prospera trebuie să fie liberă, trebuie să se întemeieze pe voința și jertfa asociaților. Voința de a colabora, de a coopera, de a pune împreună sfor-

țările lor pentru satisfacerea unor interese comune. Jertfa de a dăru cu voce bună și desinteresare energetică, muncă, inteligență, cunoștințele, timpul și averea pentru înființarea și ridicarea întreprinderii comune.

În cooperație ideea și sentimentul ajutorului reciproc trebuie să fie viu, căci cooperația nu urmărește profitul rezultat din acțiunea economică pe care o face, ci satisfacerea intereselor fiecărui membru pe cât mai bine și mai mulțumitor pentru el.

Cooperația este astfel întemeiată pe forțele proprii ale membrilor săi și își găsește puterea în simțul de solidaritate, de ajutor reciproc și de jertfire desinteresată pentru interesele comune. Ideea cooperatistă nu poate fi decât slăbită prin intervenția străină, prin ajutorul străin. Autonomia cooperației este garanția cea mai desăvârșită pentru întărirea și propășirea acesteia.

Cooperația este deci întemeiată pe principiul asociației voluntare și libere a membrilor de a se ajuta în satisfacerea intereselor lor economice fără atenție de profit pentru profit, adică de specula și de exploatare a acelor indivizi cari nu sunt membri în asociația lor.

Din acest înțeles al cooperației decurg toate consecințele și toate caracterelor cunoscut ale acestui gen de asociație.

Cooperația fiind o asociație voluntară și liberă, intrarea și ieșirea membrilor din asociație este cu totul neîmpiedicată. Cineva este cooperatist dacă vrea și cât timp vrea să fie. Cooperația cere voința asociatului de a coopera cu ceilalți, de a lucra în comun cu ceilalți, de a se înțelege cu tovarășii lui.

Membrii cooperatori se adună în cooperative pentru a se ajuta între ei, pentru a-și apăra interesele, pentru a apăra interesele fiecăruia, pentruca fiecare să apere interesele comune. Deviza cooperației este:

„Toți pentru fiecare, fiecare pentru toți”.

Dar cooperația nu se referă la orice fel de interese ale membrilor. Membrii cooperativelor, ca membri ai societății, au un număr însemnat de interese comune: interese culturale, politice, sociale, economice și așa mai departe. Cooperația nu se referă decât la interesele economice, la interesele de viață, și anume: hrană, îmbrăcăminte, locuință. De sigur că cooperația nu se oprește numai la necesitățile de consum, însă și necesitățile de producție se reduc în scopul lor final tot la necesitățile de consum, fiindcă în majoritatea lor oamenii nu produc din plăcerea de a produce sau din plăcerea de a îngrămădi aur care în afară de schimb nu are nici un înțeles, ci din necesitatea de a găsi puțința de schimb în scopul de a-și procura cele necesare consumului lor.

Toate nefericirile economice ce se abat asupra societății decurg din *producție*, mai bune din falsificarea, pervertirea intereselor de producție. Dacă fiecare ar produce cât îi este necesar pentru dânsul, pentru consumul său și pentru schimbul

care i-ar procura materii și lucruri pe care el nu le poate produce, dar de care are trebuință, atunci nu ar fi nici o neînțelegere. De altă parte, dacă producția ar fi limitată la trebuințele unei societăți, și deci consumul ar reglementa producția, nu ar fi iarăși nici o nemulțumire, nici o desordine economică.

Producătorul, adică acel care are mijloace să extragă sau să prelucereze materiile prime, deci nu totdeauna acela care prin știința și prin energia lui îndeplinește aceste lucrări, produce bunuri pe care nu le mai schimbă pe alte bunuri, ci pe bani. Prin faptul că producătorul își valorifică produsele pe bani, este îndemnat ca prețul de vânzare să fie cât mai mare în raport cu prețul de cost pentru a realiza beneficii cât mai mari. Această diferență de prețuri, profitul producătorului, este otrava vieții noastre economice, este toxicul care aduce în societate toate nefericirile, între care, poate, cele mai puțin grave sunt exploatarea muncitorilor, înșelarea consumatorilor, exploatarea consumatorilor prin fraude și monopoluri egoiste, sunt tendințele egoiste de îmbogățire și de capitalizare, arta de a se îmbogăți pe căi necinstite, diferențierile sociale, demoralizarea vieții sociale.

Antidotul acestei puternice toxine este cooperarea care înlătură profitul, înlătură pe exploator și pe intermediar, care suferă artă de îmbogățire, și reduce banul la funcțiile sale economice, desbrăcându-l de puterea sa socială, politică și de demoralizare.

Nu repartiția neegală duce la nemulțumire socială. Acumularea de capitaluri totdeauna va depinde de energia, de talentul, de curajul în întreprindere al unuia sau altuia. Averile nu vor putea fi niciodată egale. Poporul știe, simte acest lucru. Cei fără avere se vor mulțumi totdeauna cu micul lor câștig, și nu vor învidia bogăția și traiul bogat al celor cu avere. Dar dacă bogățiași înțeleg ca banul, pe lângă puterea economică, puterea de a produce și de a consuma, să le dea și puterea politică și puterea socială, adică dacă ei își asumă dreptul, numai în temeiul averii lor, să stăpânească, să le exploateze, să nedreptățească pe ceilalți, atunci, din cauza acestei diferențieri și nedreptăți sociale, cei săraci, clasele muncitoare se ridică nemulțumite contra clasei conducătoare, contra celor bogați. La nemulțumirea socială duc nedreptățile sociale, abuzul celor bogați, exploatarea și umilirea de către aceștia a celor săraci.

În sfârșit, cooperarea, care nu este o asociație comercială — deși e o asociație economică — fiindcă ea nu este întemeiată în vederea unui câștig care să fie împărțit în urmă între asociați, ci în vederea unei satisfaceri a intereselor economice ale membrilor, nu urmărește nici specula, nici exploatarea acelor care nu sunt membrii asociației. Porțile ei sunt deschise tuturor, binefacerile ei nu sunt refuzate nimănui, și dacă ea servește și pe acei cari nu sunt membri — ba încă aceasta nu se întâmplă la toate cooperatiunile — cooperarea nu face aceasta decât

în tendința ei de a pune pe consumator în direct contact cu producătorul pentru eliminarea totală a intermediarilor de toate felurile.

Cooperarea întră în organizarea vieții beră, deschisă și desinteresată, este o asociație de persoane nu de capitaluri, în ea prețuiesc omul și interesul comun al tuturor nu capitalul fiecăruia, cooperarea este o asociație democratică în care oamănii sunt egali și egali îndreptățiți în conducerea și participarea la binefacerile

ei. Prețuirea pe care o dă cooperarea omului, ființei și energiei sale, fac din ea regimul social cel mai potrivit cu concepția socială de astăzi a claselor celor mai numeroase. Iar dreptatea și ordinea socială ce domnesc în operațiile economice ale cooperării, fac din ea regimul economic cel mai potrivit stărilor sufletești de astăzi ale tuturor acelor cărora lipsa de avere și de putere în societate le-au creat o viață de nesuferit.

N. Ghiulea

Discuții și recenzii

Adrien Le Corbeau: Le Gigantesque, roman, ed. E. Fasquelle, Paris 1927.

Romanul ilustrului nostru compatriot și colaborator a avut o excelentă primire în lumea intelectualilor francezi și a fost preluat de către însași Academia franceză. Cititorii ardeleni sunt obișnuiți de vreo 25 de ani încoace să urmărească scrisorile parisiene ale dlui Adrian Corbul publicate în cea mai mare parte în *Tribuna, Românul, Luceafărul și Societatea de mâine*, și astfel cunosc însușirile rare ale scrisului său: frăgezime, coacare și fineță de stil, ușurință și subtilitate de nuanțare, gândire plină de o suavă filosofie deterministă și antropomorfistă, și în general o apoteozare a spiritului francez.

La Gigantesque este o încoronare a acestor distincții de meditațiune și expresie. Subiectul este cât se poate de atrăgător și te dispune să angajezi scormonirea vieții îndelungi a unui arbore. Gigantic conifer, ești străbătut de toate emoțiile unei vieți umane. Ce greu ți s'a fixat sămânța în condițiile proprii de germinare, câte lovituri grele s'au abătut pe capul tău, îndoiindu-te și rezistând, scăldat în vâpăile de soare și în ploii vijelioase. Dar întreg mediul acela cosmic colabora la viața ta, și-a imprimat elementele sale multiple! Ai conerescut cu întreagă natura înconjurătoare! Nimic de prisos în sbuciumul arborelui, ci totul orânduit precis de către acea putere misterioasă care comandă irezistibil din ascunzături nepătrunse, și căreia nimeni nu i-se poate sustrage. Departe de a fi haos în tot ce vedem; dacă ne dăm seama mai bine simțim, că destinul își are legile sale precise, pentru oamăni ca și pentru natura pe care ni-o înclapmim greșit că ar fi moartă. Prin vinele arborelui suie și coboară neîncetat sucurile, ce elaborație îndârjită, câtă frământare pentru a da arborelui structura conformă configurației ambiante. Ce luminoasă este legea dispensei, pentru a înfrânge apetiturile devorante ale uriașilor...

Ce lectură recreatoare și pasionantă! N'ai mai sfârși-o și ai reveni cu tot mai crescută plăcere să guști savoarea armoniei prestabilite și perfecte în toată economia acestei lumi...

*

Dr. C. Pavel: Alexandru Roman (Doina, Beișu, 1927, lei 30).

— *Zile trăite (1918—1919)*, „Doina” Beișu, 1926, lei 20.

Profesorul beișean d. dr. Constantin Pavel este un vechiu și exercitat publicist. Era colaborator harnic al ziarelor și revistelor noastre de altădată. Și-a ținut bunul obicei și după unire. Dar acum și-a concentrat silințele și a căutat să reconstruiască vieți de om în veritabile monografii. În-

zestrat cu intuiție istorică d. dr. C. Pavel desmormăntează rând pe rând figurile bihorene ce au animat ritmul culturii și politicii noastre. Monografia profesorului și luptătorului politic *Al. Roman* este într'adevăr o contribuție prețioasă la cunoașterea personalității aceluia care a fost preamărit în versuri de popor cu prilejul aruncării în temniță (1868): „Plânge mierla prin păduri Rob e Roman la unguri”. Figura lui Roman se ridică întreagă din noianul evenimentelor trecute și ne uimește curajul concepțiilor sale politice de a „nu vota nici o lege ieșită din principiul dualismului” și de a vorbi deschis despre Ardeal ca despre o Irlandă nefericită a Austriei. Invie și ambianța politică a vremii. Iar paginile introductive ale studiului ne ajută să pătrundem în misterioasele începuturi ale ființei nației în Bihor.

În cealaltă broșură autorul descrie fazele desfășurării revoluției din 1918 în Bihor, aruncă lumină asupra măcelurilor din Lunca și Sighiștel îndeosebi, apoi dă crâmpă din trecutului politic apropiat când regretații Lucaci și Ciordaș îndeosebi au răscolat masele.

D. Pavel mai este și un povestitor ce cucerește. Seri dearândul în Beișu ne evoca pagini trecute, văzute limpede și cu vicivine. Poatecă vorba d-sale caldă deține mai mult farmec decât scrisul său apăsător și prea măsurat.

Scrierile dlui C. Pavel sunt îndreptățite a cere o publicitate cât mai întinsă și un public cititor cât mai înțelegător.

C. Iencica și Dumitru Goga: Carte de citire pentru clasa a II-a primară, Cluj 1927—28, în 274 pagini, lei 42.

E o adevărată bucurie să pui mâna pe un manual îngrijit. În privința aceasta țara noastră prea puțin a progresat. Cărțile de școală se publică la repezeală, se imprimă pe hârtie proastă și abundă de greșeli. Nu demult d. Cezar Petrescu a înfierat lipsurile acestora în *Curvântul*, și are toată dreptatea. O carte trebuie să fie o operă de efort îndelungă, de efort răbdurii pentru a face să străbată în mintea copilului imagina preciză conturată a obiectelor.

Cartea de care pomenim aci este o elaborare după toate regulile științei pedagogice. Grija autorilor de a selecta materia, de a pune alături de obiect un clișeu nimerit și a stărni curiozitatea micuților, este desăvârșită.

Un manual care trebuie laudat și care merită a fi pus cu toată încrederea în mâna elevilor de școli primare.

Rar atâta gust în alegerea vignetei și figurilor clare. Pe deasupra manualul are o întindere remarcabilă.

Bejenia bihoreană

— Posibilitățile de muncă ale țăranilor bihoreni —

Cum poate fi scoasă aplicarea reformei agrare de sub influența nefastă a politicianismului și pusă peste tot la adăpostul abuzurilor de tot felul? Este o teză desbătută și deslegată în mod divers. Unii spun: se face necesară funcționarea consilieratului în mod independent de prefect, — această concepție a fost biruitoare până acum și paragrafată în lege — pentru că prefectul este om politic, pus la discreția ministrului de interne și poate manevra astfel cu măsurile de execuție încât reușește a favoriza și chiar a recolta aderenți pentru partidul dela putere. Nu este oare nici un corectiv contra volniciei prefectului? Ba da: a fost congregația județeană cu al său consiliu administrativ, iar acum este delegația permanentă județeană, care funcționează cu regularitate și este chiar salariată din fondurile județene, având răspundere reală față de cetățeni. Cu mult mai multă garanție prezintă delegația permanentă, care este un grup de persoane de cele mai multe ori cu suprafață în județ, decât un omnipotent închipuit (comisiunile de ocol și județ apar inexistente) cum este consilierul agricol. Apoi primejdia politicianistă este mai acută acum, căci pendența consilierului față de ministru este directă: care dintre consilierii agricoli va avea vertebra de rezistență față numai de o dorință a ministrului care este foarte rar om de specialitate și mai totdeauna simplu bărbat politic? Dar dacă i se dă un ordin? Trebuie să-l execute pe loc, altfel sboară din slujbă.

Din acest cerc vicios nu vom putea ieși decât întărind puterea administrațiilor locale, înzestrându-le cu o autonomie cât mai largă pe lângă o răspundere cât mai strânsă și mai efectivă față de cetățeni. Cu cât vom avea organe locale mai autonome, cu atât acestea vor reprezenta mai direct interesele populației și vor deveni mai controlabile. Actualmente centralismul de stat vrea să dicteze nestânjenit, să forțeze până și întocmirea de buget a ultimului cătun. De aici abuzul de a încărea bugetele comunale cu fel și fel de sume menite să aibe o destinație necunoscută de bieții săteni, căci se varsă la județ, iar județul le remite casieriei ministerului.

Ori încărcarea bugetelor cu sume streine este o calamitate și împinge consiliile comunale la disperare din cauza greutăților de percepere a impozitelor. Fondurile secrete ale ministerului de interne probabil că numai în acest fel se pot cumula. Procedul este îndrăzneț și îngrămădește sarcini nedrepte pe capul bietelor gospodării comunale. Cunosce o comună cu un buget votat la cifra 140.000 lei, dar în urma presiunii județene el a fost ureat cu alte 80.000 lei, deci număratoarele și misterioasele rubrici de impozite au trebuit umflăte artificial și trecute prin „ședința” consiliului comunal pe neobservate...

Amestecul direct al centralismului în chestiuni de bunuri nu poate fi înfrânat decât printr-o singură măsură: crearea de composesorate atât pentru păduri cât și pentru pășuni.

Am trecut prin sate fericite cari au reușit să-și transforme averile comunale în composesorate după vechiul model al bunurilor urbariale. Instinctul sănătos, inteligența practică și conștiința idealistă a țăranilor dau composesoratelor o valoare economică superioară. Pe lângă faptul că se varsă bani în buzunarul fiecărei familii, țăranii întemeiază casă națională, școală și biserică pe banii lor. Intr'un sărăcăcios sat de munte s'a înălțat decurând

o mândră casă națională cu 1 mil. și jum. lei! Așa gospodărie model ne trebuie pretutindeni! Composesoratele sunt scutite de iurușurile indesezirabile ale administrației centralizatoare.

Am vrut să ajung aci pentru a-mi exprima convingerea că economia ideală a exploatarei bunurilor își găsește expresia adecvată în composesorat, a cărui creare în Bihor ar fi o binefacere generală, ar fi adevărata împroprietărire posibilă. Atotputenicia agronomului, șicana inginerului silvic, vigilența consilierului agricol și ochiul bugetivor al centrului și-ar găsi leacul în composesorat, în comunitate de averi ce apare ca o veritabilă *asciație țărăneasă*. Grație composesoratului familiile unui sat au încasat într'un an 5 mil. lei, ale altui sat 10 mil. lei pentru vânzarea celor 700 j. pădure exploatabilă în decurs de 8 ani. Sărăcimea Bihorului în acest chip ar putea fi ajutată mai efectiv, liberându-se de noianul formalităților ce trebuiesc îndeplinite de către comună. În conformația posesoratului colectiv țăranii sunt proprietari și lucrători în acelaș timp. Imprejurare care face să înceteze bejenia de astăzi, alergările, vagabondările, către toate zările după posibilități de muncă, viața de nomad cu atâtea aparențe de cerșitor și cu umilirile și nesigurantele ei istovitoare. Țăranii ajung în situația să mai hotărască și ei înșiși de soarta lor. Taxele pentru vite se reduc, deliectele silvice scad, adunările generale anuale sub președinția judecătorului hotărăsc în mod suveran despre toată gospodăria composesoratului. Am cruța țăranimea de osteneala peregrinărilor fără hotar și a privațiunilor negrăite ce rezultă din ele... Pădurea și pășunea Bihorului și-ar nimeri astfel întrebuintarea cea mai rentabilă...

Decăderea țăranimii bihorene se atribuie lipsei de pământ arător și de bunuri composesorale sau cel puțin comunale, pentru a putea fi reținută locul și astfel a-și desvolta intens așezările economice și culturale în satele sale.

Nu este izbitoare și dureroasă realitatea de aici, cu inegalitățile și contradicțiile evidente? Regiunea încărcată de bogății naturale nu este sursă permanentă de muncă și câștig pentru populația legată de glie prin rosturi bătrâne, ci statul și biserica au avut grija multiseculară de a nu lăsa din mâni posesiunile imense pe cari, prin contracte, le-au arădat agenților industriali de oriunde au venit ei.

Chiar după războiu, în 1920, în plină Românie mare proprietarii firmei care exploatează (chiar fără contracte în regulă cu statul, din care cauză cifra deliectelor silvice se ure la 120 milioane lei acum în Căbești și Lazuri) sunt dd. Schreiber, Kraus, Beck, Zawislak ș. a., supuși în parte cehoslovaci și jugoslavi.

Vreau să stabilesc științificește că infiltrația industrială este irezistibilă. Dacă nu se găsesc la noi întreprinderi cari să industrializeze agricultura, silvicultura și minieritul, în mod fatal rezistența față de capitalismul extern ce caută investiții în patriă noastră este foarte slabă. Și astfel stăm sub comanda superiorității industriale de aiurea. Capitalismul apusean panetreză și ne pune la remorca sa, ne silește să ne sbatem în orbita interesolr sale.

Prin urmare e de înțeles că problema înălțării din primitismul agrar actual este însăși problema cea mare a agrarianismului desvoltat cu mijloacele tehnice moderne, problema peste tot a industrializării.

Dar această remediere nu este posibilă decât în timp. Reclamă îndelungi eforturi. Ea ar începe cu o revizuire radicală a proprietăților, a reformei agrare.

În Bihor se pun o serie de probleme cu acutiș imediat, cu soluții practice pe loc, și altă serie de probleme de lungă durată. Aceste din urmă deci nu sunt atât de presante ca studiu și înfăptuire, și le putem examina pe îndelete. Celelalte nu sufer amânare. Să ne ocupăm întâiu de ele.

Punctul cel mai coborât al sudului Bihariei îl marchează comuna Criștior. E respirată și se pot distinge trei Criștioruri: comuna ca atare și două crânguri, dintre cari cel superior, presărat pe culmi și păraie oferă configurația tipică a așezărilor de munte. Cele 1369 suflete (16 unguri, 4 sași, 1 sârb) au un disponibil de 918 teren arabil distribuit individual și 1131 j. goluri de munte (pășune), iar statul a dat din suprafața păduroasă cam 1200 j. pentru nevoile comunei și 600 j. le-a admis ca transformabile în pășune. Comunei îi trebuiesc încă 2000 j. pășune, pentru creșterea vitelor.

Proletarizați, țăranii caută lucru. Unii pot lucra ca tăietori de lemne la întreprinderile din Sudrigiu și Sohodol. Alții bat drumuri îndepărtate. În vara aceasta 50 înși s'au angajat la Comarnic pentru două luni; acolo însă nu li s'a dat plata întreagă, la plecare, ci au fost convingși de către antreprenorii Petre Ionescu și Ion Drăgănescu să mai aștepte zece zile și vor primi banii cu poșta. Cele zece zile aut trecut dela Sâmpietru și restanța de plată în valoare de 40.611 lei n'a mai sosit. Țăranul Mișru Condră chiar strângea, cu greu, bani de tren, peste 1.000 lei, ca să călătorească la Comarnic pentru încasarea pretențiunilor... Și cazul nu este izolat!

Referitor la calea ferată plângerile erau unanime:

— *am ajuns în starea animalelor, pe clasa 4-a și tot scump e. Măi bine ni s'ar face reducerile vechi, în temeiul certificatului de lucrător, și să mergem ca oamenii!*

Un simț de demnitate s'a trezit în ei. Cer valorii omeștești o considerație mai dreaptă. Reducerea билетelor de tren pentru acești muncitori este o chestie de dreptate, ce trebuie să se rezolve favorabil și fără amânare. Până la Comarnic un țăran a plătit 407 lei, iar îndărăt 460! Nici aci uniformitate! Casierul nu-și ia oboseala să facă bilet direct!

Alt fenomen: cu toții sunt torturați de lipsa de lucru. Primește asigurări, chiar dela cei de față la anchetă, că o seamă din ei au vagabondat zadarnic pe Prahova după muncă și au fost nevoiți să se întoarcă pe jos. Pentru unii, un prefect milos, la o energică intervenție a unui director de școală, a făcut rost de bilet gratuit la întoarcere: toate binecuvântările țăranilor pentru această nobleț!

Păcăleala cu drumurile degeaba este generală. Vin agenți, chiar la târgurile Vașcăului, cari momesc pe oameni cu promisiuni, însă odată ajunși acolo departe, și canale se țin lanț. Ca să poată pleca țăranii se îndatorează la bănci, cu orice dobândă, chiar plătind 40%.

Nu ar putea exista o măsură contra tragerilor pe sfoară? Ba da: înființarea birourilor de lucru, despre cari am vorbit anul trecut. Ele ar avea îndoița îndatorire, întâiu de a stoarce firmelor garanțiile de muncă și de plată, apoi de a asigura majorările maxime de salariu.

Ideia a fost pusă și de către d. dr. Iosif Maioreseu într'o discuție la Beiuș, adăogind d-sa încă o latură importantă: asupra angajărilor să se dea acenturi pentru susținerea familiilor rămase acasă. Foarte nimerit. O întâie problemă deci este aceasta a *birourilor de lucru*: atragem

atenția dlui ministru Al. Lapedatu asupra ei. D. Al. Lapedatu excelează printr'o temeinică cercetare a oricărei însărcinări ce și-o ia, caută să fie bine pregătit și se fe-rește de improvizații. Față de d. Tătărescu, maestru al frazelor uluitoare în care nu crede nici d-sa însuș, și față de d. Cipăianu a cărui lipsă de concepție și de simț practic în rezolvirea chinuitoarelor chestiuni agrare s'a evidențiat destul, în comisia de trei a guvernului chemată să restaureze rosturile bătrâne ale populației Munților Apuseni d. Al. Lapedatu deține superioritatea adâncirii problemei și cumpătul soluției celei mai nimerite.

La Criștior aflu de imensa pagubă a pomiculturii pricinuită de înghețul de primăvară. Recolta de nuci și mere a fost distrusă. Vreau să cunosc întinderea dezastrului: în 1926 Criștiorul a dat 3 vagoane de nuci în valoare de aproximativ 800.000 lei, iar cantitatea merelor a adus cam 200.000 lei. Deci un milion pagubă într'o singură comună! Din rodul pomilor se plăteau dările. Oricâtă bunăvoința ar arăta, bietul contribuabil, anul acesta, e pūs în imposibilitate de a-și îndeplini datoria față de fisc. Am înțeles situația. Cred, că pagubele calamității, numai în plășile Vașcău și Beiuș, trec de 30 milioane lei. Pot face această afirmație în temeiul constatărilor din diverse sate.

Astfel în satele Petroasa, Gurani și Cociuba paguba este socotită la cifra de 3 și jum. milioane, judecând după recolta anului trecut când a maje de nuci s'a vândut chiar și cu 2000 lei. Veniau agenți dela Beiuș și Oradea să strângă orice cantitate; pentru export.

În Roșia și Lazuri-Sohodol paguba este evaluată la 1 și jumătate milion lei. Abia dacă se vor vînde nuci în anul acesta de 100.000 lei. Numai satul muntos Măgura oferă un vagon de nuci pe piața Vașcăului.

În notariatul Curățele încasarea dărilor a început anul trecut în 24 August și până la finele Septembrie s'au vărsat 365.000 lei. Până acum în 10 Sept. 1927 au intrat abia 86.000 lei. Proporția dărilor este de 3 ori și jum. mai mare decât în anul trecut, deci comparativ diminuarea este drastică. Perceperea impozitelor stagnează exclusiv din cauza nenorocirii elementare ce a nimicit poamele. Înainte țăranii desfăceau fructele pela toate târgurile și pătrundeau chiar și pela Tisa, Hodmezövásárhely, Szarvas, Ciaba și aduceau acasă bucate și bani. „Înghețul din primăvară a luat nuca chiar și din gura copilului” — exclama un sătean; paguba este mare apoi în fasole, bostani, secară și tenchiu (cucuruz).

Și pustiirea grozavă a venit chiar în anul când impozitele s'au urecat atât de mult. Un țăran care a plătit în 1926 drept dare lei 47, anul acesta plătește 141. Pentru imășul comunal se plătia în 1926 lei 10.000, iar acum 37.000. De semnalat este că notariatul Curățele n'a avut anul trecut nici un ban restanță: iată ce contribuabil cinsit și devotat este bihoreanul; nu poate în anul acesta să fie îngăduit, înlesnit, înțeles?

Porții, adăuri sporite, lipsă de lucru generală, pe-deapsa naturii cruntă: nu merită bihoreanul *adscriptus glebae* nici o îndurare din partea statului?

Afirm categoric, că a doua problemă ce se impune urgent să fie cercetată de stat este aceasta, a nenorocirilor anului în Bihor, țăranii fiind niște adevărați sinistrați, cari au nevoie de mâna ocrotitoare a statului.

După chestia birourilor de lucru și peste tot a lipsei de mână de lucru, a doua chestie acută este a ajutorului ce trebuie dat țăranilor bihoreni prin scăderea dărilor și înlesnirea aprovizionării cu cereale.

În casa bihoreanului, va lipsi anul acesta *căbelul* plin

la lună și cerealele se vor măsura cu *brădia* (o jumătate de vică, 4 vici = un căbel; 1 căbel ceva mai mare decât jumătate de maje), cea mai mică măsură...

Satele de pe valea Nimoștilor deasemeni sunt în ghiarele foametei. Țăranii din Curățele, Nimoști, Pocioveliste, Burda, Bișele, Cresuia, apoi cei din Buđureasa, Cărbunari și jur, nu găsesse acum lucru decât limitat, la Sohoriol, Băița și Petroasa. Lucrau anul trecut în Remetea, Lunca, Tărcăița, Finiș și Căbești; acum exploatarea au încetat complect ori stagnează, în parte și din cauza dificultăților de aprobare a contractelor; evident că se taie lemnul și fără aprobări, cu riscul oricăror procese de delict silvice. Și tăierea este într'ajutorul șomerilor!

Un bătrân din Curățele explica: „sunt 60 de ani, dar așa rău n'a mai fost; dacă crește un vițel n'avam unde să-l vindem, altădată era atâta iosag (vite, marvă) de nu te puteai trage în târg; ; apoi napsamu s'a micit (plata pe o zi), la Moreni (sonde) nu se dă mai mult de 70 lei pe zi, iar magazină nu e (consumul foarte favorabil, întreținut de societățile forestiere din Transilvania)...”

La întreprinderile de sonde de pe Prahova, pela Moreni, încă cutreeră atâția din bieții țărani pauperizați ai Bihorului.

Stările dela Căbești, Joseni-Gurbești, Meziad, Șțimș-Petreasa și Deleni sunt aproape identice. Doar pomăritul este cu mult mai redus.

O parte din țărani, aproape o treime, sunt împrăștiati pela cules, prin împrejurimile Orășii, Salontei, Sânt-Anei în jud. Arad, și pe șesul adânc al banatului timișorean. Se aprovizionează cu cereale. Bani gata se câștigă foarte puțin. Angajamentele de muncă nu sunt strălucite, ci simplisime: plată cu ziua. În satul Buntești pe valea Petroasei abia mai erau acasă câțiva bărbați. Pleaseră cu toții în părțile bănățene. Ei în toiu culesul cucuruzului. Doar pe valea Nimoștilor am întâlnit țărani cari încheie cu marii proprietari, a căror porodiță mai există și încă în stare de multă rezistență, contracte mai complicate: dacă dau ei tracțiunea animală și peste tot inventarul agricol atunci au dreptul la jumătatea producțiunii; în cazul însă că inventarul este al marilor proprietari și numai munca a lor, nu pot să reclame decât a treia parte din recoltă.

Cea mai rentabilă afacere a fost în anul acesta pe câmpia Salontei: cositul. Un cosaș a primit chiar și 300 lei. Dar asta a durat scurt. Proprietarul era zorit ca să nu aibe pagube cu întârzierea.

Maximul de câștig la tăiatul lemnelor în pădure este de 160 lei pe zi. Adică, dacă terenul nu este prea stâncos un lucrător e capabil să facă patru metri, un stâncjen clădit gata pe zi. Dar se oferă și 60 lei pro m., în locuri rele, unde lucrul este anevoios și primejdios chiar, și peste tot nu se pot termina peste 2 metri la zi. Unii sunt specialiști în buit lemne pe vâlău (jilip, scoc, uluc, rol) și chiar la construcții de scocuri. Remunerația variază între 80 și 160 lei pe zi, privind pe țărani cheltuiala de întreținere, care dealtfel se reduce la masă și tutun.

Un fel original de muncă la cules este angajamentul cu holda pentru 600—700 lei; se lucrează o săptămână întreagă, zi și noapte, la o holdă.

O comună norocoasă am găsit pe valea Roșiei. Este însăș Roșia (2916 suflete) cea împrăștiată împreună cu Sohodol-Lazuri (1413 s.). Aici economia de vite este foarte dezvoltată. O parte din săteni se ocupă cu păstoriul particular, pentru ei însșiși, sau pentru sat. Prin reforma agrară Roșia îndeosebi a ajuns la întindere de pășune de peste o mie jugăre.

Dar Roșia a mai izbutit să ajungă la ceva: să participe în mod însemnat la deținerea loturilor de colonizare pe pe cel șes fertil din plasa Sălard. Pe tabloul de colonizări au fost înscriși 150 inși din notariatul Roșia cu câte 12 jugăre roditoare. Coloniștii scot recoltă bună. Au însă imense neplăceri pentru loturile de casă în primul rând, acolo la ferma Diapoi din comuna Roșiori (botezată după cei din Roșia): de trei ori au fost schimbate loturile de casă până acum, în urma presiunilor continue ale proprietarilor expropriati asupra agronomilor, sau poate în înțelegere cu aceștia. Căsuțele edificate au trebuit schimbate și mutate din locurile uscate pe un teren mai jos unde însă pătrund apa și umezeala. Acum 34 coloniști din Diapoi al căror nume le am în dosare, au rămas fără lot de casă. Agronomul și notarul utilizează pentru ei acele loturi. Țăranii apoi sunt amenințați că vor plăti arendă tot mai grea și încă o dare anuală, până ce le va trece pofta de a mai lăcomi la asemenea pământuri. Se creează tot felul de dificultăți pentru a indispuce pe coloniști și a-i hotări să-și ia tălpășița. Atotputernicii agronomi! Plânsorile contra lor sunt generale și cazurile de mită sunt curente. Pentru alții loturile de colonizare sunt abia de câte 5—6—7 jugăre. Roșienii au fost mai norocoși. Cei de pe valea Galbinii n'au primit nici pășune, nici pământ de colonie.

Aceste condiții agrare caracterizate de nesiguranța unui venit regulat, de transporturi la zeci și sute de kilometri — când știut este că nici o economie nu rentează dacă se găsește la o depărtare de peste 5 km. de domiciliu —, de capriciile executorilor lacomi și fără inimă ai reformei agrare, vor determina întreagă structura morală a acelei populații robite de o aspră bejenie și vor explica redusa câtime de viață culturală, procentul mare de analfabeți, lipsa de interes față de cele spirituale, starva demografică și igienică atât de inferioară și în general apatia și lipsa de încredere într'o viață, într'un viitor mai bun.

În zadar te duci cu școală, spital, conferințe moralizatoare la țară până ce nu rezolvi problema problemelor: cea materială. Desfundă posibilitățile unei vieți de prosperitate materială și toate celelalte instituții de cultură își vor avea mediul prielnic desvoltării lor rapide.

Avem instituțiuni de stat cărora li s'au încrezut misiuni înălțătoare. Aici în Biharia avem o cameră agricolă județeană, cu buget și personal. Ea însă n'a intrat încă în plășile Vașcăului și Beiușului decât sub titlu de binefacere personală: am auzit vorbe bune despre noul președinte, care a luat măsuri de decuscutare a cerealelor, pe cheltuială proprie, — e frumos! Dar acțiunea trebuie să capete o amploare corespunzătoare nevoilor publice. Pământurile de cultură de aici, puține câte există, sunt lipsite de humă, sunt argiloase și au împrumutat fiziologiei bieteii țărâni lividitatea și culoarea pământie. Îmbunătățirea lor trebuie să fie o preocupare constantă a camerei de agricultură. Pomăritul apoi este lăsat în voia Domnului: pe coastele cu smidă (spini) și pe huci (pădurițe în creștere, necurățite) să înflorească băgrinii (salecâmi, arțarii, acății) și să prindă prunișul nepretențios. Ce luptă se dă apoi contra bolilor criptogamice? Unde-s pepinierele de plantări și regenerări? Dar instrucția albinăritului și sericiculturii când va începe? Și în sfârșit în domeniul vast al zootehniei este totul de făcut. Instituțiile statului, ca și autoritățile administrative, au obiceiul rău de a-și părađui puterile pe loc la sediu, ori în raza apropiată, lăsând extremitățile în voia sortii. Se vede că lipsesc și camerei bihorene de agricultură pasiunea devotamentului față de scopuri, credința

în efectele bune ale unei activități sistematice, simțul de generozitate și umană înțelegere față de plugărima bân-tuită de plăgile sociale cele mai nemiloase; deunde să-ți iai avântul creator? Iar de creație este imediată nevoie pentru a înzdrăveni populația roasă de privațiuni secu-lare până în măduva oaselor.

Atunci dece bugete și personal și programe și iluzii? Mai bine să lăsăm biata nație de capul ei, poate o costă mai puțin.

Și ce frumos s'a lucrat aiurea, depildă în județele Se-verin și Caraș de către camera agricolă de acolo.

Insfârșit de cooperative nici să nu vorbim. Ele liehi-dează pe capete. Sunt vre-o 46 în întreg județul, însă Centrala bucureșteană le-a expediat, necerute, unelte agricole nepotrivite muncii de aici, creditându-le cu sume mari. Federala „Crisul” are 4 mil. reescont la Banca Na-țională. Un bun serviciu face cu creditul de cereale, în-trucât li se lasă libertatea aprovizionării de pe orice piață.

Binefacerile de sus sunt deci foarte reduse.

Tărani din câteva sate au aici vechi îndeletniciri in-dustriale, cu mijloace primitive, și în cari amestecul ofi-cialității nu s'a exercitat nici în bine, nici în rău. Infor-mații se găsesc în broșura *Locuri și oameni din Munții Bihării* a dlui C. Pavel (Beiuș, „Doina”, 1926, lei 8). Intre Beiuș și Budureasa este un vast tufiș cu smicele de mesteacăn pentru mături. În valea Buduresii înflorește șteze (piue) pentru băutul produselor de țesătorie. În Săliște, Leheceni, Cărpinet și o parte din Criștior se prac-tică olăritul: străduitoarea și abila Reuniune a femeilor române din Beiuș organizase în 1926 expoziții de cera-mică bihoreană la Beiuș, Oradea și Cluj, astfel am putut admira aleasa, artistică înfloritură a vaselor, ce se oferă așa de ieftin; un clondir (cârceag, ulcior) minunat costă 5 lei la târgul Vașcăului. Cărbunari de meserie sunt lo-cuitorii din Vărzarii de sus și Briheni. Ciobotari: în Vărzarii de jos. Securari cu ateliere pentru coase și to-poare sunt în Vărzarii de mijloc, având ca clienți nume-roși pe înșiși motii Arieșului cari urlă (coboară) pela Băița și tună (întră) în casele lor. Cojocari vestiți sunt în strada Bărăști din Vașcău. În carierele de marmoră dela Câmp (mozaic și roz, în general de culoare surie),

Călugări (neagră și foarte solidă, potrivită pentru plăci — fond negru cu vine albe) și Băița (albă, foarte fru-moasă însă puțin solidă) lucrează cioplitori dibaci.

Industria casnică cea mai dezvoltată este în Sârbești, lângă Vașcău: sumane. Sumănarii, șubarii sau țundrenii aceștia (lucrează numai bărbații) își aduc pânura albă dela Cisnădie (fabrica săsească de lângă Sibiu) și apro-vizionează cu sumare, șube și țundre toată regiunea. Su-manul nu este uniform, ci în stilul special și bătrân al fiecărui sat. Astfel sârbeștenii confecționează sumane ca la Cermeiu, Ineu, Moorea, Gurahonț, (j. Arad) ca la Beliu, ca la Oradea (Bălaia, Spinuș, Doboli), ca pe Arieș (țundrele seine ale moților). E podoabă mai multă sau mai puțină, ștric (figuri) mai complicat, harast sau bircă (bircă = lâna cea mai fină) deosebită, julufi (ti-vitură) mai lungi, roate cu șinor lat și postav roșu (Cer-meiu) și albastru (Sârbești) mai abondent sau mai sără-căcios după dorința și puțința cumpărătorilor cu gust atât de variat din vasta regiune a celor trei județe. Chiar sumanele tradează bunăstarea localităților pentru cari se livrează. Un sârbeștean lucrează câte 3—4 zile la compli-cata ornamentație, selipitoare de culori diverse, a sumanu-lui pentru Cermeiu, dar dă gata într'o singură zi câte 3 țundre pentru crișenii dela Gurahonț sau pentru satele de pe lângă Oradea. Câștigul este mic, pentrucă sârbeș-tenii caută o desfacere cât mai mare. Un suman frumos se vinde cu 1500 lei (1200 lei este costul pânurii = 700 lei, și postavului = 500 lei), unul simplu cu 700—800 lei.

În Sârbești casele sunt pline de țesături cu motive ro-mânești. Pela grinzi și cuire abundă ștergarele (felé-gele). Profesiunea face pe sumănari foarte vioi, desghe-țați, deștepți și cu pretenții culturale mai înmulțite. Des-avantajul meseriei este de natură igienică: prinde tuber-culosa.

Procentul meseriașilor este neînsemnat. El nu repre-zintă mai mult decât o cincime a populației. Cam egal cu procentul familiilor independente, scutite de oferta mâinii de lucru.

Ion Clopoșel

(*În numărul viitor: Frumusețile naturale, șcala și cultura*).

Un cămin de ucenici în Beiuș

În vara aceasta Beiușul a cunoscut o frământare vie pentru a veni într'ajuto-rul sărăcuților ucenicii de prăvălie. Este o problemă socială importantă aceasta și merită să fie sprijinită atât de către stat, cât și de către camera de industrie și com-erț din Oradea. Directorul școlii de ucenici d. Ștefan Costea a constatat condi-ția umilă a ucenicilor și a făcut for-mele pentru înființarea căminului pentru adăpostirea și educația micuților. Apelul său cald cu prilejul construirii comitetu-lui în rezumat spune următoarele:

Suntem îngrijorați de soarta ucenicilor noștri, a copiilor de țărani veniți dela sate pentru a îmbrățișa comerțul și in-dustria, plasați pe la diferiți patroni fără să primească o îngrijire părintească și omenească și sunt purtați descultii învâ-luiți în zdrănețe spre rușinea și știrbirea demnității noastre naționale, astfel că vloga neamului nostru se otrăvește și

forța juvenilă se ofilește, deci trebuie în interes mai înalt de stat să acționăm.

Lupta mare și continuă acum trebuie să ducem cu toții pentru dezvoltarea in-dustriei și a comerțului românesc, aici la frontiera de vest a României întregite și mai ales în frumosul nostru orașel Be-iuș — centrul românismului din sudul bătrânului Bihor — unde comerțul și industria este exclusiv în mâinile locuitor-ilor de limbă străină, cari nu prea bucu-ros primesc de ucenici pe băieții români; dacă cei-colea primesc câte un românas, acesta în mod sistematic se împărtășește de o educație care de loc nu cadrează cu nizuințele, aspirațiunile și scopurile noas-tre religioase, morale și naționale.

Este datorie națională să venim cu to-ții în ajutorul acestui tineret spre a-l mântui din josnicia socială și materială unde a ajuns și să-l întărim prin educa-ție, hrană, îmbrăcăminte, dându-i și o

cultură potrivită zilelor mari pe cari le trăim, până nu e prea târziu.

Mijloacele necesare pentru înființarea și susținerea unui astfel de cămin, nu sunt, deaceea trebuie să recurgem la cei în drept pentru primirea lor. Ministerul muncii obicinuește a da ajutorul eveniment căminurilor de ucenici, însă cere dela noi ca să întrunim anumite forme legale (legea pentru înființarea căminelor de ucenici promulgată prin înaltul decret re-gal No. 1180 din 20 Martie 1926, art. 1, prevede constituirea unui comitet). Deaceea reprezentanții legali și persoa-nele cele mai onorabile din orașelul Be-iuș, cari poartă un deosebit interes cla-selor muncitorești și îndeosebi aceia cari s'au interesat mai mult de soarta uceni-cilor noștri, au fost rugați să aleagă co-mitetul pentru înființarea, construirea și susținerea unui cămin de ucenici în ora-șelul nostru.

Moda în limba noastră literară

Ni se anunță, cu oarecare mândrie națională, congresul presei latine, care se va ține nu peste mult în București.

Nu am informații mai amănunțite despre pregătirile ce se fac în vederea acestor sărbări, așa zicând de rasă, și așa dori, ca congresul să nu se rezume exclusiv în câteva banchete și excursiuni, ci să aibă repercurșiuni mai adânci în mentalitatea tuturor mânuitorilor noștri de condeiu, cari numai latinisti și latinisanți nu prea sunt, ci de mulțori bat câmpii în toate domeniile lingvistice străine.

Eu am făcut încercări, dar poftescă oricare scriitor de al nostru și facă și el, personal, cu vr'un cetitor minoritar (maghiar) încercarea de a-i da în mână o scriere literară ori științifică românească. Cetitorul străin se va poticni la fiecare pagină de cuvinte deochiate ca: alcătuire, pildă, ciudat, cheazășie, călăuză, cheltuială și uneori heleșteu, hălăduire și altele, cari de cari mai breze...

— Nu avem oare cuvinte corespunzătoare, de origine latină, ca să înlocuim aceste barbarisme?

— Avem, dar nu ne dăm silința a le încetățeni. Ne luăm după obicei și după modă. Putem înlocui alcătuirea cu compunerea; cheazășia cu garanția, convenția; pildă cu exemplu (sau asămănarea în S. Scriptură); călăuză cu conducător; hălăduirea cu înaintarea sau progresul; heleșteul cu piscina sau lacul de pești, ciudat cu straniu, minunat, curios.

E curios, că tocmai pentru cheltuială nu prea avem un cuvânt corespunzător de origină latină. Par că numai magnații unguri au știut „cheltu”, impunându-ne cuvântul.

În bilanțurile băncilor noastre ciscarpatine se întrebuința cuvântul spese. Dar parcă nu prinde. Se revine tot mereu la cheltuială, în graiu și în viața zilnică. Cheltuim, numai să avem de unde și din ce.

Prin 1914, doctorul A. Tălășescu din Constanța, cu entuziasm demn de a se remarca la congresul presei latine, scotea revista „Selecțiunea”, pentru apărarea limbei noastre de puvoii barbarismelor, sau mai corect: pentru eliminarea cuvintelor străine pocite din tezaurul limbei noastre literare.

Dar moda e rebelă și scriitorii sunt mai porniți să îmbrățișeze toate capriciile modei, decât să se înfrâneze de considerații și reguli gramaticale, de eufonia și latinitatea „demodată” a limbei noastre. „Hălăduesc ciudat, lăsându-se fără tăgadă călăuziți de gândurile și dragostea „poporului, până dau în șanțuri și heleșteu! Uneori mai cheltuiesc și în cârciu „me, ca să poată alcătui din beșug versuri, suri meșteșugite ori planuri de tămăduire „pentru slujitorii idealului național. Nu „îngăduie nici o hotărâre potrivnică, ci „cheazășuesc hălăduirea numai cu gândurile lor și pildele lor...” Vă place?

Nici pe departe nu ne-ar gena, dacă

cuvinte de aceste s'ar întrebuința exclusiv în scrieri populare. Căci, mă rog, poporul și-a luat și mai continuă a-și lua elementele culturale dela oamenii, cu cari vine în contact: fie români, fie străini. Precum dela vecini se împrumută cu obiectele, ce nu le are, tot așa dela vecini se împrumută și cu expresiile, cuvintele, ce nu le are, ori cari i-se par mai corespunzătoare. De aici marea pestrițime de cuvinte în regiunile polietnice, în zonele limitrofe dintre mai multe popoare.

În scrieri de știință, menite cetitorilor mai trecuți prin școale, nu se pot scuza prin nimic împetrișări de aceste:

„Manual didactic... alcătuit pentru școlile primare...”

căci, în același timp, se „alcătuesc” pentru aceiași școale primare și manuale de gramatică și „compoziție”.

„În biologie, de pildă, se recurge constant la metode... teologice” — scris de Dan A. Bădărău, în „Viața Românească”, 1926 No. 11, pag. 239.

„Alcătuirea” științifică va odihni pe o bază de finalism”. Id. ib. 240.

Cetitorii cari înțeleg cuvintele biologice constant, metode, teologie, finalism, etc. să nu înțeleagă oare cuvinte ca: exemplu, construire, etc.? Avem oare nevoie să șterpelim fără rost câte-o sdreanță străină și să o înșirăm ostentativ în garderoba vocabularului nostru științific?

Școala poate reforma totul. Avem școlă primară unitară, în care principalul obiect de învățământ mi-se pare că e tocmai limba maternă. — E drept, că în pripă, nu sunt cu atenție eliminarea barbarismelor. Dar comisile din ministerul instrucției și învățării pot plivi multe buruieni din holda verde a limbii noastre.

Gavril Todica

Săptămână economică și financiară

Comisiunile agrare din Bihor nu lucrează. — Consilieratul agricol al jud. Bihor se plânge, că reforma agrară nu poate înainta din cauza comisiunilor de ocol și județ cari nu se întrunesc și nu desbat chestiunile. Dece sunt indispușe comisiunile? Ar fi foarte edificător să se știe. Pentru că ele sunt prezidate de judecători. De ce fac judecătorii rezistență? S'ar afla astfel lucruri ce astăzi sunt retăcute. Un amănunt îl cunoaștem. Putem da numele unui judecător care a dat sentințe și a împăcat nevoile multor sate. Pe urmă organele superioare agrare au găsit, că hotărârile nu sunt bune și le-au răsturnat cu alte hotărâri. Nu este oare primejdios lucru a schimba sentințe judecătorești?

O bursă românească pentru o studentă cehoslovacă. — Mica Antantă a femeilor și-a ținut în anul acesta congresul în Praga. Pentru prima dată s'a ținut acest congres în Cehoslovacia, țara unde femeia are dreptul electoral și e reprezentată atât în cameră cât și în senat. Se știe că Mica Antantă a femeilor are printre principalele sale puncte de luptă și dobândirea dreptului electoral pentru femei. Se pare că re-

presentantele României țin să treacă dela vorbe la fapte, fiind convinse că nimeni nu poate susține drepturile femeii ca femeia însăși, pentru aceea a înființat o bursă pe seama unei studente cehoslovace absolvente a academiilor de comerț, care ar veni pentru un an la București să studieze aici situația femeii și să-și însușească limba română. Bursa constă în întreținerea complectă și de tot gratuită la Institutul ortodox al femeilor române. Bursa se va acorda de către o comisiune din care fac parte prezidenta consiliului Micii Antante a femeilor, ministrul instrucțiunii publice, dna Purkynova și d-na Filodor, soția ministrului României la Praga.

După cum se știe, și ministerul de instrucție român a creiat o bursă pentru un student, care să urmeze la una din universitățile cehoslovace.

Cassa de împrumut pentru studenții francezi. — În urmă cu trei ani s'a înființat în Franța o centrală cu menirea de a da studenților săraci împrumuturi pentru studii. Aceste împrumuturi se dau în anumite condițiuni de asigurare și garanție și replătirea lor se poate face în decurs de mai mulți ani. Asupra activității de până acum a acestei instituțiuni aflăm următoarele date în revista „Informations sociales”: În total s'au acordat în cei trei ani de emitență 1397 de împrumuturi în suma de 3.990.640 franci. În același timp centrala a primit dela stat subvenții în suma de șase milioane, care fac astfel posibilă funcționarea centralei până la respătirea împrumuturilor date și contribuie la formarea fondurilor de rezervă necesare centralei.

Oleiu extras din cărbune. — Din Copenhaga se anunță, că ing. danez Harald Nielsen, care trăiește de mai multă vreme în Londra, a reușit, după studii și experimentări de ani de zile, să extragă oleiu din cărbunele de piatră. Rezultatele obținute până acum sunt foarte satisfăcătoare și oleiul obținut prin procedeul său are aceleași calități ca și oleiul natural. Cărbunele care rămâne după extragerea oleiului se transformă într'un fel de cocs, foarte bun ca combustibil de încălzit. Pentru industrializarea acestui procedeu s'au format mai multe societăți engleze cu capitaluri mari, la cari participă și mulți proprietari de mine de cărbuni, ceace dovedește că invenția inginerului Nielsen promise a da naștere unei noi industrii. După perfecționarea acestei invențiuni atât Anglia cât și Germania nu vor mai importa oleiul din America ci-l vor produce ele singure din cărbunii lor proprii. Invenția lui Nielsen însemnează astfel o mare revoluție în industria oleiului și în exploatarea cărbunilor.

Exportul Jugoslaviei. — La începutul lui Septembrie s'a ținut la Belgrad un congres al agriculturilor, care a ales o comisie specială pentru calcularea probabilităților de export în timpul de 1 Sept. 1927 până la 1 Sept. 1928. Rezultatele obținute de această comisiune sunt: Se vor exporta cereale în valoare de 819 milioane dinari, fructe în derivatele lor pentru 360 mil. vite și derivatele lor pentru 1.965.500.000 dinari, aur și alte metale în valoare de 1.506.800.000, produse industriale pentru 500 mil., diverse produse pentru 980 mil. dinari. Comisiunea a stabilit, că recolta grâului a fost în anul acesta inferioară cantitativ, dar superioară în privința calității, față de cea din anul trecut.

FAPTE ȘI OBSERVAȚIUNI SĂPTĂMÂNNALE

Problema moșilor

Nu putem să nu dăm toată importanța inițiativei guvernului de a proceda de urgență la înfăptuirea acelor reforme și la crearea acelor mijloace de existență cari să salte vrednicia populației a rădărilor apuseni din mizeria adâncă și tristețea morală în care și duce tratul.

Dintru început mărturisim, că avem încrederea în simțul ponderat al dlui ministru Al. Lapedatu, membru în comisia de trei. D. Al. Lapedatu năzuiește să vadă complect laturile unei probleme și rapoartele sale excelează prin probitatea și conștiința datoriei. Vasta problemă are nevoie de pătrundere sub toate aspectele, Pentru a izbuti d. ministru Al. Lapedatu să nu pregete a face apel la toți cunoșcătorii stărilor din Munții Apuseni, peste partidele politice. Bucuros îi vor sta cu toții de dispoziție. Nu este admisibil ca marea problemă să fie scotită la calculul unei mărunte socoteli de partid. Noi bucuros îi stăm la îndemână cu toată experiența rezultată din cercetări îndelete pe teren în 1926 și 1927. În parte am și publicat materialul.

Dar cercetarea se face necesară în permanență și vai abia puțin o știu face în întreagă cuprinderea realităților.

Concursul acelor pușini să se ia de către guvern.

Este mai bine de un an de când Societatea de mâine a îmbrățișat cauza alarmantă a moșilor și în studii la fața locului a zurgărit stările dureroase.

Nu ne căutăm partea de contribuție la hctărea guvernului de a restaura populația aceea și de a ridica nivelul vieții ei, noi nu vrem să spunem că a fost decizător cuvântul greu al părintelui episcop Nicolae Ivan în interviul celebru din Dimineața care a produs ecouri tulburătoare în toate cercurile de sus; nu se va putea contesta însu că am avut un rol de premergători.

Acțiunea de restaurare a moșilor să fie serioasă și necurmată. Ar fi un titlu de mândrie pentru România întregită.

Horia Trandafir

Congresul internațional al presei latine. — La începutul lui Oct. România are onoarea să găzduiască un congres mondial al presei latine. Un viu interes se arată în cercurile profesionaliste ale ziaristicii românești față de lucrările congresului. Programul este bogat și-i va urma vizitarea unor localități din țară. Regretăm doar, că Ardealul este eliminat din itinerarul excursiilor.

Avem convingerea că congresul va strânge relațiunile noastre cu latinitatea apusă care are o civilizație atât de bătrână. Vom publica și noi rezoluțiunile congresului.

Principiile dominante ale Astei. — Cărturarii de seamă ai Clujului, în frunte cu somități științifice ale universității de aici, au dezbătut din nou Duminea trecută principiile călăuzitoare ale bătrânei societăți culturale ardelen. D. dr. Iuliu Moldovan a cerut însușirea principiului fundamental, biopolitic de către toate secțiile. Acestea se vor pronunța încurând. Principiul poate fi adoptat în liniște, pentru că el nu însemnează vreo abatere dela calea tradițională. Astra trebuie să țină pas cu evoluția și știința vremii, astfel face foarte bine că se

întemeiază în acțiunile sale pe elementele pozitive, consacrate ale laboratoarelor hărniciei științifice. Suntem deci de părere să se proclame că a primit principiul biopolitic, și apoi să terminăm cu aceste debateri de programe și principii, cari au devenit obositoare și încep să încureze lumea. Adunările secțiilor să între în miezul problemelor și să hotărască un program minimal de lucru pentru fiecare secție. Apoi fiecare secție să înceapă a realiza ceva spre binele nației.

Școli la locul lor. — Inițiativa dlui ministru al instr. dr. C. Anghelescu de a crea două școli noi de arte și meserii în Munții Apuseni, nu poate fi privită decât cu simpatie îndreptățită, pentru că niciunde nu și are locul mai potrivit o școală pentru practica și îndrumarea meseriilor decât în regiuni cari dau la îndemâna școlii elementele trebuitoare. Școli de meserii și școli agricole să funcționeze cât mai multe și mai bine înzestrate în teritoriul prielnic al Munților Apuseni. Noi le-am cerut încă în 1926.

Școala politică și socială din Praga. — Am scris la timp despre școala politică și socială ce urma să se înființeze la Praga. Școala aceasta își va începe funcționarea chiar în toamna aceasta cu următorul program de cursuri și conferințe:

Docent dr. Chalupny. Introducere în sociologie; prof. dr. Karl: Factorii societății Sociologia aplicată; prof. Gala: Desvoltarea și progresul societății; prof. dr. Blaha: Sociologia societății; prof. dr. Foustka: Statul și democrația; dr. Slovach: Sociologia cehă; docent dr. Ioachim: Concepția statului, funcțiuni de stat, alegeri, partide politice; prof. dr. Kadlec: Tipuri de state în desvoltarea lor istorică; prof. dr. Svoboda: Desvoltarea istorică a teoriei de stat; docent dr. Matejka: Forma de stat, guvernele, administrațiile publice; prof. dr. Kapras: Intemeierea statului cehoslovac; prof. dr. Drachovsky: Budgetul; dr. Uhlir: Autonomia; prof. dr. Hoetze: Constituția statului cehoslovac, președinte, justiția; doc. dr. Horacek: Desvoltarea și bazele parlamentarismului, sistemul celor două corpuri electorale; prof. dr. Hora: Organizarea procedurii justițiare; prof. dr. Mildschuh: Teoria economiei naționale; prof. dr. Macek: Politica socială; dr. Stern: Politica socială și legislația; senatorul Modracek: Autonomia muncii.

Minoritățile din Ungaria. — Atitudinea din ultimul timp a Ungariei a dat prilej presei Micei Antante să se ocupe mai deaproape de adevărata situație din statul vecin. Îndeosebi presa cehoslovacă și-a făcut în privința aceasta complex datoria. Nenumărate articole bine documentate au apărut în toate ziarele cehoslovace. Reproducem dintr'un astfel de articol apărut în ziarul „Slovensky Denik” și semnat de secretarul consiliului național cehoslovac, d. Anton Granatier, următorul pasaj semnificativ despre cele ce se petrec în Ungaria.

„În Cehoslovacia sunt, în mediu, mai multe școli maghiare decât slovace și în unele sate din Slovacia copiii slovaci cercetează și azi școlile maghiare. În schimb însă în Ungaria nu sunt nici școli, nici ziare sau societăți slovace. În privința bisericii totul atârână de curajul individual al preotului, dacă vrea să servească sau să predice

în limba slovacă. Generația tânără a candidaților de preoți nu mai știe însă nimic slovacește și astfel peste puțin timp se va stânge și ultima scântoie de viață slovacă în Ungaria. Minoritatea slovacă din Ungaria e condamnată să piară, în vreme ce minoritatea maghiară din republica cehoslovacă are școli excelente și în privința socială și economică e mai bine situată decât conaționalii ei din Ungaria”.

Autorul își termină articolul cu un apel călduros către națiunea cehoslovacă prin care o îndeamnă ca tocmai în urma acțiunii lui Rothermere să se arate mai mult interes față de slovacii din Ungaria. Numărul slovacilor din Ungaria se ridică la 300.000

Romanul românesc. — Ziarul „Prager Presse” publică o cronică interesantă în care se ocupă cu articolul dlui Mihail Ralea din „Viața Românească”: Dece nu avem roman românesc? Cronicarul recunoaște, că nu romanul este cea mai bună literatură românească, ci încă tot numai novela ca zăgrăveala picturală a amănuntelor. Insuș Panait Istrati, unul dintre cei mai străluciți romancieri români, stârnește farmec prin micile tablouri plastice presărate în toate romanele sale. Faptul că sunt atâția romancieri este un semn, că avem cititori de romane, și astfel drumul romanului național este netezit.

Chestiunea împrumutului de războiu în Ungaria. — Uniunea maghiară a posesorilor de obligațiuni ale împrumuturilor de războiu a intervenit în ultimii ani în nemărate rânduri la guvern cerând ca aceste obligațiuni să fie răscumpărate de către stat. Guvernul a avut în privința aceasta chiar dela început o atitudine rezervată și n'a voit să pună în vedere o răscumpărare integrală a obligațiunilor, consimțând doar la o răscumpărare parțială cu considerațiuni de caritate față de acei posesori de obligațiuni, cari au sărăcit complet în războiu și cari și-au plasat toată averea lor în împrumuturile de războiu. În scopul acesta au fost destinate patru milioane de pengő. Cererile au fost însă atât de mari, încât această sumă și drept urmare toate petițiile au fost puse drept ad acta. Chestiunea răscumpărării obligațiunilor împrumutului de războiu poate fi deci considerată și în Ungaria ca definitiv închisă.

Impozitele în Cehoslovacia în anii 1918—1925. — Buletinul oficiului statistic cehoslovac publică o dare de seamă detaliată asupra impozitelor încasate în anii 1918—1925. Reproducem aci datele referitoare la raportul dintre totalul impozitelor încasate și numărul populației din Cehoslovacia. Șocote pe cap de om, impozitele au fost în anii 1919—1925 = 144.92 Kc., 402.02 Kc., 631.73 Kc., 647.49 Kc., 603.04 Kc., 620.83 Kc. și 646.08 Kc. Datele acestea se refer numai la impozitele către stat, fără alte impozite autonome, cari n'au putut fi calculat decât pentru anul 1922 în care s'a făcut și depozitarea unei părți din averi. În anul acesta impozitul general către stat a fost de 8924 milioane Kc. (cota de cap 647.49 Kc.), iar cel autonom de 1910 milioane Kc. (cota de cap 138.59 Kc.) în total deci o sarcină de 10.834 milioane Kc. cu o cotă de cap pentru fiecare locuitor de 786.08 Kc.

Dela Asociațiune

A apărut No. 8—9 din revista „Transilvania”, organul „Astrei” culturale. Numărul cuprinde un bogat material, din care relevăm: Impresiile de călătorie ale vicepreședintelui „Astrei”, d. dr. Gh. Preda, din Bretania (Franța), o schiță umoristică de d. A. P. Bănuț („Cazul Păpărea-Leucă”) o conferință a cehului Iaroslav Müller despre „Cehoslovacia și Lujința”, biografiile și aprecierile scriitorilor și oamenilor de bine: Aurel C. Popovici, Petre Dulfu și Ioan Agărbiceanu; analiza a două volume pentru popor, serise de Slavici și Alex. Leca-Morariu; o schiță orig. de Horia Petra-Petrescu, o poezie de Aurel Contrea, un articol informativ: „Cum să se întreprindă anchetele dialectale” de d. St. Pașca. În fruntea numărului o contribuție inedită a scriitorului sărbătorit P. Dulfu și fotografia sa. Cronica de o coală de tipar. Numărul costă 30 lei. Abonamentul pe an 200 lei, pentru membrii „Astrei” 100 lei. Administrația Sibiu, str. Șaguna No. 6.

Calendarul „Astrei” culturale (pe anul 1928) va apare în curând, cu un material ales și o mulțime de ilustrații, va fi o adevărată podoabă pentru casele țărănești. Articolele scrise *anume* pentru calendar, sunt contribuțiile următorilor scriitori: I. Basarabescu, N. Bălănescu, N. Pora, T. V. Păcășan, Petrea Dascălul, Sabin G. Truția, Horia Petra-Petrescu, versuri de P. Dulfu: articol religios de p. dr. Gh. Cristescu; articole economice de prof. Dimitrie Comșa; articol despre asigurări de Ion Băilă; articole medicale de dr. Daniello și dr. I. Spârchez etc.; articole despre femei, dna Maria B. Baiulescu, articole economice de ing. Teodor Filipescu, o poveste tradusă de dna Agnes Măcelar dr.; o povestire de țaranul scriitor Adam Boleu, poezii și strigături populare din jud. Mehedinți, adunate de inv. Dumitrescu-Bistrița etc., etc. Fotografii: cu Regele Ferdinand dela înmormântare, Regele Mihai, Regenta, Familia Regală, Lindberg, medicii români în jurul „Astrei”, Sfîntirea unei „case naționale” a „Astrei” instituții culturale de seamă: Fundația univ. Regele Carol, Muzeul Aman, tablou de dna Cabadaief, etc., etc.

Cuprinsul acesta spune mai mult decât

orice reclamă. Cine vrea să răspândească în popor un calendar vrednic de a fi cedit în părți cât mai largi — cumpără și face propagandă pentru calendarul „Astrei”.

No. 17742—1927

Publicație de licitație

Delegațiunea Permanentă a Municipiului Cluj deschide concurs pentru livrarea respective confecționarea de 59 costume de iarnă (veston, veste și pantaloni); 60 părechi ghețe toval; 59 chipiuri și 20 paltoane de iarnă pentru oamenii de serviciu ai Primăriei Cluj.

Ofertele în scris se vor prezenta Delegațiunei Permanente în conformitate cu art. 72—88 din Legea asupra Contabilității Publice în ziua de 15 Octomvrie 1927 orele 12 a. m. în sala de ședințe a Primăriei.

La ofertele pentru costumele de iarnă se vor anexa modele de stofă (postav), iar la ofertele pentru chipiuri și ghețe se vor anexa modele gata.

Ofertele prezentate după termenul precizat mai sus nu se vor lua în considerare.

Informațiuni se primesc la Serviciul Administrativ al Primăriei.

Cluj, la 29 Sept. 1927.

Primăria Municipiului Cluj.

Minist. justiției, comisiunea de naturalizări

Conform art. 23 din legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române, se publică următoarea cerere de naturalizare, spre știința acelora cari ar voi să facă vre-o întâmpinare, potrivit dispozițiunilor art. 23 din zisa lege:

Domnule Președinte,

Subsemnatul Iosif Hajdu născut în anul 1890 în comuna Eelsosegöd, de profesiune croitor, de religiune rom. cat., domiciliat în Cluj, str. Florilor No. 11, întrunind condițiunile prevăzute de art. 7 din legea pentru dobândirea naționalității române, cu cel mai profund respect vă rog să binevoiți a-mi acorda cetățenia română deoarece voiesc a deveni cetățean credincios și loial

Adresa abonamentului:

„SCHMOLLPASTA”

S. A. BRAȘOV

Fabrică de Cremă de ghețe
Premiată la 30 de expoziții

Statului Român unde îmi am existența și toate legăturile de înrudire. Totodată în baza art. 8 lit. B. din citata lege, având în vedere că sunt căsătorit cu o româncă, vă rog să binevoiți a-mi acorda dispensa de stagi, sau dacă aceasta nu ar fi cu putință, reducerea stagiului. Pentru dovedirea faptului că întrunesc condițiunile prevăzute de lege, cu onoare anexez următoarele acte: 1. Extrasul de naștere din care rezultă că sunt născut la 13 August anul 1890. 2. Extrasul de căsătorie. 3. Certificat eliberat de primăria com. Gilau sub No. 692—1925 în care rezultă că sunt căsătorit cu Agneta Torok ne naționalitate română. 4. Cert. eliberat de jud. Cluj sub No. 21862—1926 din care rezultă că nici când nu am fost sub urmărire nici pedepsit. 5. Cert. eliberat de prefectura poliției Cluj sub No. 12230—1926 prin care se adevărește că locuiesc în Cluj fără întrerupere din 17 Mai 1924. 6. Declarațiunea autentică prin care subsemnatul am renunțat categoric la orice supușenie și cetățenie străină și am optat pentru cetățenia română, declarație pe care am făcut-o încă dela 30 Iulie 1924 și pe care am înnoit-o și la înaintarea prezentei cereri. 7. Cert. de moralitate.

Primiți vă rog Domnule Președinte expresia celui mai profund respect.
Doc. No. 2952—1926. *Iosif Hajdu*

BANCA AGRARĂ

S. A. privil. CLUJ.

Fondată în 1920.

Capital social . . . Lei 55,000.000

Reserve . . . . . Lei 55,000.000

Sediul central:

Cal. Reg. Ferdinand
No. 36—38.

Telefon:
439, 612.

Adresa telegrafică

AGRARA.

Filiale: Beiuș, Lipova, Timișoara. Agenții: Orsova.

Face toate operațiunile de bancă. — Primește depuneri spre fructificare pe livrete și cont-curent, pe termen fix și la vedere — Acordă împrumuturi ipotecare și scont. Cont-curent, Incasso, Cecuri, Vânzări și cumpărări de efecte publice și acțiuni. — Efectuează plăți în țară și străinătate. — Bancă autorizată a face comerț cu devize!